

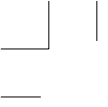
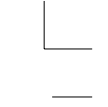
משרד החינוך התרבות והספורט

האגף לתרבות תורנית

מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 161 - ניסן-אייר התשס"ה

חברי המערכת: הרב אליהו אביעד, בת-חן אהרונסון, ד"ר אברהם גוטליב, הרב אריה וינברגר,
ד"ר אריה סטריקובסקי, שמעון עזר, ד"ר עמנואל בן נאה, שמחה סיאני, חנה תובל

סדר וגרפיקה: שושנה שחר

עיצוב עטיפה: סטודיו "שושנה שחר" - רעות גריידי

הדפסה: "סקורפיו"

הוצאה לאור: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך התרבות והספורט

כתובת למכתבים: הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך התרבות והספורט
רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464
אתר האינטרנט של האגף לתרבות תורנית : www.education.gov.il/toranit
© כל הזכויות שמורות

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, התשס"ה

תוכן העניינים

5	תאריכים ומאורעות בחודשי ניסן-אייר
19	חידון בדרך האתרים - מס' 5
23	חומר עיוני למדריכה
26	דינים - מהלכות פסח
29	לוח המודעות מס' 143 - תשבץ אפיקומן
30	פסיפס קהילות ישראל - יהודי גרמניה
33	פעולות
33	א. חג הפסח
39	ב. יום העצמאות
43	ג. ל"ג בעומר
45	ד. 800 שנה לרמב"ם
47	ה. פרשת השבוע
50	מלאכות יד
53	חומר עזר
59	פתרון לתשבץ אפיקומן
59	פתרונות לשאל בנך ויגדך

תאריכים ומאורעות בחודשי ניסן-אייר

(אירועים ואתרים)

חודש ניסן

הקדמה

חודש ניסן הוא חודש האביב, ראשון החודשים לפי מניין השנה שבתורה.

לפני יציאת מצרים היו מונים את השנים מבריאת העולם, דהיינו מחודש תשרי או מאירועים חשובים אחרים, כגון חידוש העולם אחרי המבול, לידת אברהם, ברית בין הבתרים. משנגאלו בני ישראל ממצרים - מנו מחודש הגאולה, שהיא חשובה מכל דבר אחר וגדולה אף מיום הלידה. לכן מניין השנה בתורה מתחיל בחודש ניסן, הנקרא בתורה "ראש חודשים", "החודש הראשון" או "חודש האביב".

כשאר שמות החודשים מקורו בבלי. מונים ארבעה טעמים לשם ניסן:

1. באכדית פירוש השם חודש ניסן הוא "חודש אנשי הצבא" - מפרשי המקרא מסבירים כי זו העונה המתאימה ליציאה למלחמה מאחר שיש מזון בשדות לבהמות ובמיוחד לסוסים.
2. לפי פירוש אחר המילה ניסן אינה אלא המילה "ניצן" והיא מצביעה על עונת האביב שבאה לעולם, על פי הפסוק "...הניצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו" (שיר השירים ב).
3. יש שאומרים כי ניסן מקורו במילה נס, רמז לניסים שאירעו לאבותינו בעת יציאת מצרים, "שעל ידי ניסים נקראו ניסן, שעל כל צרה הבאה לישראל אומרים אותו על גאולתן" (רש"י ברכות נו).
4. אחרים מפרשים כי ניסן מקורו במילה "ניסיון", על שם הניסיון שהתנסו יוצאי מצרים בשעה שהגיעו למרה ונמתקו להם המים.

אם בשל חגיגת הטבע של תחילת האביב שהחלה בו, ואם בשל היותו חודש הגאולה ואם בשל היותו ראש חודשים ראשון לחודשי השנה, או מכל הטעמים יחד חודש ניסן כולו הוא בעל אופי חגיגי ומקודש.

בחודש ניסן מתחילות תבואות החורף להבשיל. קציר השעורים מתחיל במחצית ניסן ואילו תחילת קציר חיטים בתחילת חודש סיוון.

שיבולים ירוקות לפני גמר הבשלתן מכוונות במקרא "אביב" על פי הפסוק "כי השערה אביב והפשתה גבעל" (שמות ט: לא). מכאן שם החודש שבו עומדות השיבולים לפני גמר הבשלתן - חודש האביב.

מזל החודש: טלה. מתקשר עם "שה לבית אבות" שנצטוו ישראל להקריב לקרבן פסח.

על פי "משנה לשנה", בעריכת הרב מנחם כהן

אירועים

ה בניסן תש"י (1950) - הובא לקבורה בישראל ארונה של חנה סנש.

חנה סנש נולדה בבודפשט שבהונגריה בשנת תרפ"א (1921). עלתה ארצה בשנת 1930 והצטרפה לקיבוץ שדות ים. ב-1944 התגייסה לצבא הבריטי ונמנתה עם קבוצת הצנחנים שהתנדבו לפעול להצלת יהודים באירופה. היא הוצנחה מעבר לקווי האוייב ביוגוסלביה, אך נתפסה ונשבתה בעוברה את הגבול להונגריה. בכלאה בבודפשט נחקרה סנש בעינויים קשים והוצאה להורג בירייה. ב-1950 הועלו עצמותיה לארץ ונטמנו בהר הרצל בירושלים. לאחר מותה יצאו לאור שירים מפרי עטה שהידוע שבהם הוא שירה האחרון "אשרי הגפרור" שכתבה בבית סוהר לפני הוצאתה להורג. על שמה נקרא קיבוץ "יד חנה".

אשרי הגפרור

אשרי הגפרור שושרף והצית להבות.
אשרי הלהקה שקערה בסתרי לקבות.
אשרי הלקבות שידעו לחדל בקבוד.
אשרי הגפרור שושרף והצית להבות.

על פי "הגדה ליום העצמאות" באדיבות האגף לחינוך ונוער, קרן קיימת לישראל

יד בניסן תשס"ה - פרשת אחרי מות - שבת הגדול - השבת שלפני חג הפסח נקראת שבת הגדול על שם ההפטרה שקוראים בשבת זו, המסתיימת בפסוק "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ד' הגדול והנורא" (מלאכי ג: כג). ויש אומרים שהשם נקרא על-שם הנס הגדול שאירע לאבותינו במצרים, כשכל אחד ואחד לקח שה כדי להקריב את קרבן הפסח, על אף התנגדות המצרים שיקריבו ישראל את האליל שלהם ומכיון שהנס התרחש בשבת צויינה השבת הזאת לדורות. בשבת זו נוהג רב בית הכנסת לדרוש בהלכות פסח ולקחי החג.

טו-כא בניסן - חג הפסח. מציין את המאורע המרכזי בהיסטוריה של עם ישראל - היציאה מעבדות לחירות בדרך לקבלת עול מלכות שמים במעמד הר סיני. המטרה המרכזית של חג הפסח, כפי שציינו חכמי ישראל, היא שמירת האירוע של יציאת מצרים בזיכרון העם, והעברתו לדורות הבאים. המצווה הזאת כתובה בתורה בפסוק: "והגדת לבנך" (שמות יג: ח).

פסח תשס"ב (2002) - מבצע חומת מגן. בעקבות הפיגוע הגדול במלון פארק בנתניה בליל הסדר, צה"ל נאלץ לחזור לשטחי הרשות הפלשתינאית כדי לשרש את הקינים של הטרור הערבי. בלחץ נשיא ארצות הברית ומדינות אירופה, ראש ממשלת ישראל הורה לצה"ל לסגת מהערים הערביות שנכבשו מחדש, אבל משהחל שוב גל הפיגועים נגד אזרחי ישראל, הבינו האמריקאים והאירופאים שפני הרשות הפלשתינאית אינם לשלום והיא אינה מעוניינת ומסוגלת להפסיק את הפיגועים, ואישרו כניסת צה"ל לכלל אזורי הרשות כדי למגר את מקורות הטרור "בדרך נחושה", ומאז צה"ל עדיין שם.

טז בניסן - תחילת ספירת העומר. ממוצאי יום א של פסח ועד ערב חג השבועות, סופרים בכל ערב לאחר תפילת ערבית את הימים ואת השבועות שעברו, על פי הנאמר בויקרא כג:טו: "וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות תמימות תהיינה". הספירה מבטאת את ההשתוקקות לקראת חג מתן תורה במשך 49 יום. השם ספירת העומר נובע מכך, שהתחלת הספירה היא ביום שבו היו מקריבים - בזמן שבית המקדש היה קיים - את קרבן "עומר התנופה", שהוא קרבן מנחה משעורים, מהתבואה החדשה שנקצרה בליל שישה עשר בניסן.

בימי ספירת העומר נוהגים בקצת מנהגי אבילות (אין מתחתנים, אין לובשים בגד חדש, אין מסתפרים ועוד) - זכר ל-24 אלף תלמידיו של רבי עקיבא שמתו במגיפה בזמן ספירת העומר, על שלא נהגו כבוד זה בזה.

(על פי "כי הם חיינו", הרב שלום דב וולפא)

כח בניסן - יום הזיכרון לשואה ולגבורה.

מדינת ישראל קבעה מועדים בלוח השנה העברי לזכר השואה. הרבנות הראשית קבעה את יום עשרה בטבת ל"יום הקדיש הכללי" - יום זיכרון לקרבנות השואה שיום מותם ומקום קבורתם לא נודע. בשנת תשי"י (1950) נקבע על ידי הכנסת יום כז בניסן כיום הזיכרון לשואה ולגבורה. ביום זה הסתיים בשנת תשי"ג (1943) מרד גיטו ורשה, שהיה לסמל לגבורה ולהתקוממות היהודית בתקופת האימים של השואה.

אתרים

יט בניסן תש"ב - נוסדה העיר גבעתיים.

גבעתיים היא עיר במישור החוף, בין תל-אביב לרמת-גן. היא שוכנת בין שתי גבעות כורכר ומכאן שמה.

עד ההתיישבות היהודית היו הגבעות נטושות בשל אדמתן החולית והדלה וחוסר מים. נדדו שם רועים שבאו מכפרי הפלחים ומשבטי הבדווים שהיו בסביבה.

במלחמת העולם הראשונה חנה על הגבעות הצבא הבריטי, לקראת כיבוש הצפון מידי התורכים.

השכונה הוותיקה ביותר בעיר היא שכונת בורוכוב שנוסדה בשנת תרפ"ב (1922) והייתה שכונת הפועלים הראשונה בארץ.

עם ייסוד שכונת בורוכוב ושכנתה גבעת רמב"ם, שימשו הגבעות הסמוכות והבקעות הנסותרות שדה אימונים לחברי ה"הגנה".

בשנת תש"ב (1942) פעלו ראשי שכונת בורוכוב לאיחוד שכונתם עם השכונות הסמוכות למועצה מקומית אחת, זאת כדי למנוע את סיפוחם לרמת-גן האנטי-פועלית.

בתחום גבעתיים היה הסליק הראשון של ה"הגנה" באזור תל-אביב - מחסן נשק מוסתר באדמה מפני הבריטים. אל גבעתיים הוברחו טנקים מהצבא הבריטי ומתוך מחבואיהם יצאו אל קרבות מלחמת העצמאות, בשנת תש"ח (1948).

במקום הוקם בית המלאכה הראשון לתעשיית נשק ופצצות עבור ה"הגנה" - הגרעין הראשון של תע"ש (התעשייה הצבאית).

גבעתיים היא היישוב הראשון בארץ שהנהיג חינוך חובה חינם (מגיל שלוש) וכן היישוב הראשון שנפתחה בו צרכניה שיתופית.

כיום חיים בגבעתיים כ-48,000 תושבים.

אתרים באזור גבעתיים

יד לבנים - לזכר החללים שנפלו במערכות ישראל.

על הקיר באולם תבליט של אָם המורשת ידיה למרום. על השיש כתוב "זיכרון לנופלים" וציטוט מדברי יחזקאל הנביא "ונתתי רוחי בכם וחיייתם" (לז:יד).

בחדר צדדי שמזרז ספר זיכרון ועל הקירות שמות בני גבעתיים שמסרו נפשם על הקמת המדינה וכן בכל מערכות ישראל. בקומתו התחתונה נמצאת ספרייה עירונית, וסביב המבנה גן זיכרון לנופלים.

היכל קהילות ווהלין - לזכר קהילות ישראל במחוז ווהלין שבגבול אוקראינה ופולין.

על הקיר במבוא אל ההיכל רשומים שמות הערים והעיירות בווהלין, בהן חיו קהילות ישראל במשך דורות רבים והושמדו על ידי הנאצים בשואה.

בקומה השנייה ספרייה, אולם תצוגה, אולם התייחדות וארכיון השואה והמחתרות.

מצפה הכוכבים

בנוי במרומי גבעה הבולטת על סביבתה וממנה תצפית על ערי הסביבה - תל-אביב, רמת-גן ובני-ברק. המצפה נמצא בתוך גדול הגנים בגבעתיים - גן העלייה השנייה - לכבוד העולים של ראשית המאה העשרים, שהיו בין בוני הארץ, מייסדי יישוביה ומניחי היסודות למדינת ישראל.

מצפה הכוכבים הוא בגובה של כ-84 מ' מעל פני הים, נקודה הגבוהה ביותר בתחום גבעתיים וסביבתה. הגבעה נקראת 'גבעת קוזלובסקי', על שם מאיר קוזלובסקי שהתיישב שם עם משפחתו, בעת שהייתה חשופה, סביבתה שוממה ללא דרך גישה.

לפרטים נוספים בטלפון 03-5731152.

סליק אלדמע וסליק ועדי

להלן סיפור מרתק על סליקים (מחסני נשק נסתרים) ערב מלחמת העצמאות.

אברהם אלדמע (אייזנשטיין), היה מורה לציור וסרטוט בגימנסיה העברית 'הרצליה' משנת 1907. בשנת 1909, כשהיה בהשתלמות פדגוגית בשווייץ, פגש את ד"ר בוגרשוב, מנהל הגימנסיה וביקש ממנו להעביר לארץ שלושה רובים שנרכשו על ידי הפדרציה היהודית.

איזנשטיין לא היסס, לקח את הרובים וארז אותם בחבילה. בבואו לנמל יפו נתגלו הרובים. אנשי השלטון התורכי החליטו להשיבו בכלא, אך כנתין רוסי, ישב אצל הקונסול הרוסי במגרש הרוסים בירושלים.

לאחר חמישה חודשים הובא למשפט ויצא זכאי!

היה זה "משפט הנשק" הראשון בארץ-ישראל וכמו כן "המשפט הראשון בעברית" בארץ ישראל מכיון שאייזנשטיין הודיע לשופטים כי איננו מבין שפה אחרת מלבד עברית. הוזמן מתורגמן שתירגם מתורכית לעברית ולהיפך.

למחרת המשפט כתב אליעזר בן-יהודה, בעיתונו "האור", על המשפט הראשון בשפה העברית. הוא היה אחד ממארגני "הקבוצה היפואית", אשר מטרתה הייתה להגן על היהודים ביפו ובתל-אביב. אנשי קבוצה זו נשאו לשמור על תל-אביב כאשר התורכים גירשו את היהודים למושבות בשנת 1917. הוא עמד בראש קבוצת השומרים.

בשנת 1918, עם גמר מלחמת העולם הראשונה, הגיעו לארץ אנשי "ועד הצירים" בראשותו של ד"ר חיים וייצמן וביקשו מאייזנשטיין להקים בעיר העברית, "משטרה עברית", והוא היה הקצין העברי הראשון במשטרה העברית בעיר העברית תל-אביב.

כאן החליט להחליף את שם המשפחה מאייזנשטיין לאלדמע, ואכן הוא היה האיש שהביא את השמחה לתל-אביב - האיש ששמח ושימח!

"סליק"

בשנת 1920 הוקם בתל-אביב ארגון המחתרת "ההגנה", שאלדמע היה בין מייסדיו.

בשנת 1922 הוקמה שכונת בורוכוב - שכונת הפועלים הראשונה בארץ ישראל.

אלדמע היה אחד מהיוזמים להקמת שכונת הפועלים. תחילה בנה לעצמו צריף עץ, עד גמר בניית הבתים הראשונים.

במרכז "ההגנה" הוחלט להקים מחסן מרכזי - "סליק" לנשק שהתאסף. צריפו של אברהם אלדמע נמצא כמקום הבטוח ביותר, שהבריטים לא יגלו!

לעבודה זו באו מפקדי המרכז של "ההגנה" - שאול מאירוב-אביגור, אברהם איכר, יהודה שרתוק-שרת (המלחין), בראשותו של אליהו גולומב. חפרו מתחת לצריף ובנו חדר באורך וברוחב של 3 מטרים. המחסנאי

היה מנחם צדק והאחראי היה יעקב פיינברג, מפקד ה"הגנה" בגוש דן. הטנדר של יעקב שימש להובלת הנשק אל המחסן ולהוצאתו לצורך פעילות. בסליק זה אוחסנו (לפי הרישומים) כ-300 רובים, כמה מאות אקדחים, מכונות-ירייה (כמו "שוורצלזה"), מרגמות, רימונים ותחמושת. לסליק הוכנסו כלי-נשק אשר הובאו לארץ בחביות המלט.

בנו של אלדמע מספר: "כשהייתי בן 10, שמתי לב שישנו איש אחד שבא אלינו לעתים קרובות ותמיד היה יוצא עם אבא לחצר ולנו אמר אבא להיכנס הביתה. פעם אחת בא איש זה, אשר שמו מנחם צדק, כשאבא לא היה בבית, עקבתי אחריו וראיתיו נכנס למחסן. רצתי והצצתי לתוך המחסן וראיתיו מזיז את האופנוע של אבא, חופר קצת באדמה, מרים מכסה כבד ונעלם מתחת לאדמה. כשאבא חזר הביתה סיפרתי לו מה ראיתי והוא שם אצבעו על פיו ואמר לי 'מהיום אתה שומר סוד!'

כשהייתי בר-מצווה, בשנת 1939, קיבלתי במתנה שובר יונים עם יונים יפות. כל ילדי השכונה קינאו בי. שאלתי את הורי מי נתן לי מתנה כל כך גדולה ויפה? אמרו לי: 'החברה'. ידעתי כבר אז מי הם 'החברה'. השובר עמד על צינור רחב אשר שימש 'ארובת אוויר' ל'סליק'. מצד שני של המחסן העמידו 'ברז השקיה' גדול ששימש לכניסת האוויר ל'סליק', שנאטם, כי באותה שנה התחילו הבריטים בחיפושים רציניים אחר מחסני נשק!

אחי גיל - הצעיר ממני בשנתיים, הלך לתת אוכל ליונים ופתאום שמע רעש במחסן. כשניסה להתקרב שמע צעקה מתוך המחסן: 'הסתלק מכאן'. הוא רץ אליי וסיפר מה קרה. ואז אמרתי לו כשאצבעי על הפה: 'מהיום גם אתה שומר סוד!'

פרט לשני המקרים האלה הסליק לא נתגלה לעולם. הנשק נשמר תקין במשך כל השנים ושימש את אנשי ה"הגנה" בפעולות רבות.

"סליק אלדמע" מסודר ובו תצוגה של כמה כלי-נשק שהיו בתוכו לפני הקמת המדינה. אפשר לבקר בקבוצות בתיאום מראש עם רן אלדמע, טל' 03-5711976 או גרשוני משה, טל' 03-5753425, 050-5594505.

סליק ועדי

בשנת 1937, בעת מאורעות תרצ"ז-תרצ"ט, לא היה מספיק מקום במחסן הנשק אצל אלדמע ויעקב פיינברג ושייקה הלרשטין מצאו מערה בואדי, מתחת לביתה של משפחת ועדי. הם בדקו את השטח ומצאו שאפשר לחפור למעלה ולבנות בתוך המערה חדר גדול שיוכל לשמש מחסן לנשק. בתוך לול עופות יצקו ריצפה עם פתח ירידה לסולם. הלשלת של התרנגולות כיסתה את הפתח וכך גם הסליק הזה לא נתגלה לעולם.

בסליק ועדי הייתה בעיית לחות ולכן היו צריכים לטפל יותר בכלי-הנשק הרבים שהיו בו. הסליק נמצא עמוק באדמה ולכן הירידה אליו בסולמות הייתה קשה יותר.

חודש אייר

הקדמה

חודש אייר הוא החודש השני למניין צאת בני ישראל ממצרים והשמיני לחודשי השנה למניין בריאת העולם.

שם החודש: השם אייר נקרא במקורו "אארו". במקרא (מלכים א, ו:א) הוא נקרא "חודש זיו" שמשמעו אור ותרגומו "ניצניא" שמשמעותו ניצנים הנראים בחודש זה.

אייר בטבע: ארבעים ותשעה ימי ספירת העומר שעשרים ותשעה מהם נופלים בחודש אייר, הם ימי דאגה וחרדה לחקלאי. החורף לא בקלות מוותר על תקופת ממשלתו ומדי פעם שולח תזכורות קטנות בצורת יום סגריר העלול להיות גורלי לתבואות החורף המבשילות. והקיץ שעומד בפתח איננו נמנע מלשלוח לפניו רוחות קדים ושרבים כבדים, שגם הם מזיקים לתבואה. חודש זה שאקלימו נאה ונוח מכל חודשי השנה, צופן בחובו סכנות לחקלאות ולצמחייה.

עם הבשלת התבואה מסתמנת, החל במחצית השנייה של אייר, ירידה בעולם הצומח, צמחי האביב כלים וקוצים עולים בשדות.

מזל החודש: שור. הוא מסמל את השור החורש את השדות, כפי שנאמר "ורב תבואות בכח שור" (משלי, יד, ד) והוא גם מזכיר את העלאת הביכורים, שהשור החורש התבלט בה באופן מיוחד.

על פי "משנה לשנה", בעריכת הרב מנחם כהן

אירועים

נהוג לקיים את יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויום העצמאות בד ו-ה באיר. השנה חל ה' באייר בשבת, ולכן כדי למנוע חילול שבת החליטה הממשלה להקדים את יום הזיכרון ויום העצמאות לב ו-ג באייר.

ב באייר - יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל. יום הזיכרון נקבע כדי לזכור ולהזכיר את קרבנם וגבורתם של לוחמי מערכות ישראל אשר מסרו את נפשם על תקומת העם והארץ. המעבר מיום הזיכרון ליום העצמאות הוא מאוד חד - מתוגה לשמחה - אך קבעו את ההצמדה בין המועדים הללו כדי לציין את הקשר האמיץ בין קרבנם של הלוחמים לבין הקמת המדינה.

ג באייר - יום העצמאות למדינת ישראל. ביום ה באייר תש"ח (1948) החליטה מועצת העם "על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל - היא מדינת ישראל". יום זה הוא עדות חיה לתוקפה של הברית האלוקית, המקשרת בין עם ישראל לארצו. רוח תחייה לאומית סחפה את יהדות העולם בעקבות הקמת המדינה, אשר הזינה וחיזקה את האמונה בברית שכרת אלוקים עם העם היהודי להיות ממלכת כוהנים וגוי קדוש. לפני הקמת המדינה המצב בארץ הכתיב עליות בלתי חוקיות ומבצעי העפלה נועזים. ארגוני המחתרת ניסו, כל אחד בדרכו, לשחרר את הארץ משלטון הבריטים. ב"ז בכסלו תש"ח (29 בנובמבר 1947)

נתקבלה בעצרת האומות המאוחדות החלטה על הקמת מדינה יהודית ריבונית. בעקבות ההחלטה, גאה גל של התלהבות והתעוררות בקרב יהודי הארץ והעולם. הערבים פתחו במאבק מזוין נגד החלטת האו"ם, במעשי רצח ובהתנפלויות על ערים ויישובים יהודיים. ביום ה באייר תש"ח (1948), בשעות אחה"צ של יום השישי, התכנסו מנהיגי היישוב, חברי מועצת העם, והכריזו על הקמת מדינת ישראל. בלילה שלאחר מכן פרצה מלחמת השחרור בין כל צבאות ערב לבין היישוב היהודי. בתום חודשי המלחמה נחתמו הסכמי שביתת הנשק עם צבאות ערב וכך נקנתה עצמאות מדינתנו בדם רב.

(על פי "במעגלי החיים", הרב יונה מצגר, נחום לנגנטל)

יד באייר - פסח שני. מי שלא יכול היה להקריב את קרבן הפסח בבית המקדש בערב פסח, היה מביא את הפסח ב-יד באייר, והיה לו אז יום שמחה. ולכן אין אומרים תחנון בתפילה ביום זה. יש הנוהגים לאכול ביום זה מצה שנשארה מפסח, לזכר קרבן הפסח שנאכל עם המצות. מועד זה של פסח שני, ניתן לבני ישראל בשנה השנייה ליציאת מצרים. הקב"ה ציווה אז שבני ישראל יקריבו את הפסח במועדו (אף-על-פי שבני ישראל היו עדיין במדבר), אולם נמצאו אנשים שהיו טמאים ולא יכלו להקריב הפסח, הם ביקשו שתינתן להם הזדמנות נוספת להקרבת הפסח. כשראה ה' שהם משתוקקים לזה בכל ליבם, נתן להם מועד שני לתקן את מה שחיסרו ב-יד בניסן.

יד באייר תש"כ (1960) - פרשת חטיפתו של אדולף אייכמן ימ"ש, אחד הנאצים הבכירים בתכנון ובביצוע "הפתרון הסופי", התוכנית להשמדת יהודי אירופה, נחטף בארגנטינה על ידי "המוסד" הישראלי, הובא לישראל והועמד למשפט.

פרסום מעצרו והבאתו גרם להלם בכל הארץ. אט אט נחשפו ידיעות על החטיפה הדרמטית, במיוחד בספרו של איסר הראל, ראש המוסד "הבית ברחוב גריבלדי". אייכמן ברח מגרמניה, אחרי התבוסה והסתתר בבואנוס איירס, בירת ארגנטינה, בזכות בדויה. אשתו ובניו הצטרפו אליו.

לאחר מעקב מרתק אותר בפרבר מגוריו ונחטף בתחילת מאי. לאחר החטיפה הוסתר בדירת מסתור וכעבור עשרה ימים הוטס עם חוטפיו, יחד עם משלחת ישראלית שחזרה מחגיגות יום העצמאות ה-150 של ארגנטינה. איש מאנשי המשלחת לא ידע על החטיפה. הפרשה חוללה משבר עמוק ביחסי ישראל-ארגנטינה, שדרשה מישראל להחזיר את אייכמן ופנתה לאו"ם בתביעה לגנות את ישראל.

לבסוף יצאה הודעה משותפת, על ידי שתי המדינות, על חידוש קשרי הידידות ביניהן.

יח באייר - לג בעומר. לפי המסורת בלג בעומר נפסקה פטירתם של עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה. לפי ההלכה אין אומרים בו 'תחנון', אין מתענים בו, פרט לחתן ביום חופתו, ונישאים בו (מנהג הספרדים להינשא למחרת בלד בעומר). בישראל הוא חג הגבורה. לפי דעה אחת פרץ בו מרד בר-כוכבא ולפי דעה אחרת נחל בו בר-כוכבא ניצחון מסוים במלחמתו ברומאים. בתפוצות ישראל נהגו המלמד ותלמידו, וכן בני נוער, לצאת ביום זה לשדה, למרחבים, לשחק בחץ וקשת, מנהג המזכיר את מרד בר-כוכבא, שלמרות שנכשל נטע את רוח הגבורה בישראל לדורות.

ניתנו טעמים נוספים לייחודו של יום לג בעומר. באותו יום החל המן לרדת לבני ישראל במדבר, בו ביום יצאו רשב"י ובנו אלעזר מן המערה שבתוכה הסתתרו מהחייילים הרומאים שביקשו את נפשם. בלג בעומר הוסמכו בידי רבי עקיבא, רבי שמעון בר יוחאי וארבעת חבריו בעת שהסמיכה היתה אסורה. באותו יום היה גילוי סודות התורה בידי רשב"י. יש אומרים שביום לג בעומר נישא רשב"י. לראשונה נמצא בקבלת האר"י שרשב"י נפטר ביום זה ולפיכך נקבע בספר "חמדת ימים" ללמוד לזכרו. על-פיו נערך תיקון מיוחד ללימוד בלילה וביום. מראשית המאה התשע-עשרה נהגו הספרדים בצפת להוליך למירון, בערב לג בעומר, ספר תורה בשירה ובריקודים תחת חופה מקושטת. כיום, בנוסף לעלייה לקברו של רשב"י, נוהגים בני נוער ברחבי הארץ להדליק מדורות ולבלות סביבן בשירה ובריקודים.

נו באייר תשכ"ז (1967) - פרצה מלחמת ששת הימים. במשך עשר שנים מאז מבצע קדש תשט"ז (1956)

נמשכו התקפות הפדאיון (מחבלים) על יישובים בארץ. גברו האיומים של הערבים להשמיד את ישראל. באביב תשכ"ז (1967) הורחק - לפי דרישת מצרים - כוח החירום של האו"ם מרצועת עזה, מסיני ומשארם א-שייך, שם הוצב מאז מבצע קדש. מצרים סגרה את תעלת סואץ ואת מיצרי טיראן לספינות ישראליות, ובכך נחסם המוצא הישראלי היחיד למזרח, ששם היו מקורות הנפט העיקריים שלה. ישראל נכנסה לכוננות וערכה גיוס מקיף. הוקמה ממשלת ליכוד לאומי.

עם פרוץ המלחמה, שנמשכה שישה ימים בלבד, פרצו חילות השריון, הרגלים והצנחנים את המערך המצרי, הגיעו עד תעלת סואץ ושחררו את מצרי טיראן ושארם א-שייך. על אף אזהרות ישראל, הצטרפה ירדן למערכה וירושלים הופגזה. כוחות ישראליים שחררו את ירושלים המזרחית מידי הירדנים, את העיר העתיקה - כולל הכותל המערבי והר הבית - ואת יהודה ושומרון, והגיעו עד הירדן. בצפון נכבשה רמת הגולן עד למעבר קוניטרה. כשנסתיימה המלחמה ב-10 ביוני שלטה ישראל בכל ארץ-ישראל המערבית, במרחבי סיני וברצועת עזה.

כח באייר תשכ"ז (1967) - יום ירושלים. שיאה של מלחמת ששת הימים בשנת תשכ"ז (1967) היה ביום ד, כח באייר, כאשר חדרו כוחות צה"ל לעיר העתיקה, אשר הייתה בידי ירדן 19 שנה, ושחררו את הר הבית ואת הכותל המערבי, שריד בית מקדשנו. יום שחרור ירושלים, נקבע לדורות כ"יום ירושלים". מועצת הרבנות הראשית קבעה כי יש לומר קטעי תפילה מיוחדים, ואת תפילת ההלל. נוהגים ביום זה לעלות לירושלים ולחגוג ליד הכותל המערבי, כביטוי של תקווה לקיבוץ כל נדחי ישראל ולגאולה השלימה, וכאות הזדהות עם בירת ישראל.

אתרים

כ באייר תשי"ב (1952) - נוסד קיבוץ שדה בוקר.

לאחר מלחמת העצמאות מרבית שטחה של המדינה היה ריק. דרומה מרביבים לא היה אפילו יישוב אחד.

באוגוסט תשי"ח (1948) עזבה "חטיבת הנגב" את המקום, הוקמה יחידת הגנה מרחבית (מחוז הנגב) והוטלה עליה המשימה להחזיק את השטח הגדול ביותר במדינה. שטח שלא היה לאיש מידע מפורט עליו, על הדרכים בו, על הטופוגרפיה ומקורות המים בו.

חיילי היחידה והסיירים היו חיילים סדירים, חלקם ותיקי תשי"ח וחלקם יוצאי יחידות פלמ"ח שפורקו וחיילים "טריים". הם שותפו כנווטים ומאבטחים בסקרים הראשוניים שנעשו בשטח ותוך זמן קצר הפכו להיות מומחים לנגב, הגיעו להכרה שהתיישבות באמצע הישימון הוא כורח השעה והתנדבו להיות מחולליה.

בראשונה סירבו המוסדות לאשר את בקשתם להקמת יישוב והחבורה התפוררה. אולם מספר חברים התעקשו וייסדו אגודה, גבו כסף מחבריה והתחילו לגלגל את העניינים.

מסמך היסוד של האגודה לא הזכיר את המילה "קיבוץ". הוא הגדיר את מטרות האגודה כ"גידול עדרי מקנה" בשטח הרי הנגב ושותפות בכל מפעל הקשור בפיתוח באזור.

השמועה עברה ואנשים שונים התעניינו וביקשו להצטרף. ביניהם היה יהושע כהן, איש לח"י, ולימים ידיו ושומר ראשו של דוד בן-גוריון.

לאזור נשלחה קבוצת חלוץ. באותו זמן נסלל הכביש לאילת דרך מרכז הנגב. מחנה הסוללים היה מול מצוקי הצין על דרב'-א-סולטן (כינוייה של אחת הדרכים בנגב) וכונה "סולטנה".

המתיישבים הראשונים התיישבו לידם, כשברור להם שלא יוכלו להתרחק מן המחנה. הם חשבו להקים את הנקודה מול חורבות העיר הנבטית עבדת, במפגש הנחלים בשור-בוקר-הרועה. הם קראו ליישובם "שדה בוקר", לפי שמו הערבי של ההר הסמוך "שגירת אל-בקר" (בוקר) ועל שם כוונת המייסדים להתפרנס מגידול בקר.

בתקופה הראשונה התקיים היישוב מעבודות חוץ של חבריו, למרות החלום להתפרנס במקום.

ברברה פרופר, מתנדבת מצרפת שיצאה לרעות את העדר, נרצחה מן המארב והעדר נשדד. כולם הוכו בהלם. כל הספקנים שהתנגדו ל"הרפתקה" זו של הקמת יישוב במקום מרוחק ושומם - הביעו את דעתם בפומבי. אלוף הפיקוד אסר על חברי המשק לצאת מחוץ למקום ודרש בכלל לפנותם או להפכם לבסיס צבאי (נתן אלטרמן כתב אז את שירו המפורסם "הנערה משדה בוקר" וואדי חלייקום הסמוך זכה לשם "נחל הרועה").

כתנאי להמשך קיום היישוב צורפה אליו יחידת נח"ל שחייליה לא לחמו בפלמ"ח ולא התרגלו לחיי בוקרים.

השנה השנייה עמדה בסימן המאבק להקמת ענפים מפרנסים. משק המרעה התחיל להתפתח בשדה-בוקר לאחר שמשפחה יהודית אמידה בארגנטינה, בעלת הכרה ציונית, החליטה להיכנס לשותפות עם שדה-בוקר בנושא פיתוח המרעה ותרמה עדר צאן.

בנוסף, הצטרפותו של הנח"ל, סלילתו של כביש מצפה רמון-אילת והקשרים שנקמו עם הבדווים, החלו לתת את פריים. מצב הביטחון השתפר וחברים החלו לשוטט באזור ולנקות בורות מים עתיקים לצורכי השקיית עדרים.

באותה שנה ביקר באזור דוד בן-גוריון, שר הביטחון וראש הממשלה. הוא התאהב במקום והביע את קנאתו באנשים שזכו לקחת חלק במפעל ציוני-חלוצי חשוב כל כך והחליט להצטרף לקיבוץ.

בין לילה עלה השם "שדה בוקר" לראש מהדורות החדשות בארץ ובעולם. דיווחים צבעוניים נכתבו על היישוב המוזר, שלא היה שייך לשום תנועה מוכרת ואין בו רפת, מגדל מים או עצי נוי, ועל השתלבותו של "הזקן" (כינויו של דוד בן גוריון) בעבודות המשק.

אחרי שאבק הסערה התקשורתית שקע, התברר לחברים שהבעיות והאתגרים האמיתיים לא השתנו. עם העזיבות הראשונות של מייסדים שנואשו, עלה הרעיון לוותר, למסור את המשק לתנועות המיישבות או להופכו לתחנת ניסיונות ממשלתית, אבל החזון גבר ופנו לקבל מחלקת נח"ל של תנועת נוער חלוצית, שוחרת חי התיישבות.

הייתה זו שעתה היפה של תנועת "הצופים". חברי הכשרתם השתלבו מיד בענפי המשק והשפעתם על האווירה הייתה מיידית. מספרם הגדול, רענותם וגיבושם החברתי עשו את שלהם.

הענף החדש - גידול סוסים - ריתק באופיו את הצעירים התל-אביבים ונכתבו שירים על בואו של "בוקר על גב סוס קדמון על ערים שנשמו". נבנתה עגלת שירות לרועה הסוסים, שדומות לעגלות החלוצים האמריקנים, כובשי המערב, במאה הקודמת.

בשנת בצורת כשהובא חציר כדי להזין את העדרים, הונח היסוד לחווה חקלאית משותפת לקיבוצי הדרום. הצאן והסוסים נמכרו, ניטעו מטע נשירים וכרם ענבים שהצליחו וליבלבו.

בשנות השישים חובר המשק לרשת המים הארצית, ואז גם אושרה קבלתו הרשמית ל"איחוד הקבוצות והקיבוצים". מאגודת רועים הפכה "שדה בוקר", תוך זמן קצר, לקיבוץ המתפרנס ממטעים המושקים במי המוביל הארצי.

על פי "סיפורי קיבוצים", בעריכת זאב ענר, משרד הבטחון ההוצאה לאור

אתרים באזור

המוזיאון - צריף המגורים של דוד ופולה בן-גוריון

הצריף היה ביתם של דוד ופולה בן-גוריון מאז הצטרפותם לקיבוץ ועד לפטירתו של דוד בן-גוריון בדצמבר 1973. הצריף הוסיף להיות ביתו גם כאשר בן-גוריון כראש ממשלה. הצריף נפתח לקהל ביום הראשון למותו של בן-גוריון.

המבקר בצריף נחשף אל דמותו של בן-גוריון כאדם וכמנהיג ואל התקופה שבה הוא חי. בצריף השומרים הסמוך מוצגת תערוכה המציגה את הקשר בין בן-גוריון והנגב. בנוסף לביקור בצריף בן-גוריון, נערכות בו פעילויות מוזיאליות שהופכות את השהייה במוזיאון לחוויה.

לפרטים נוספים ניתן לפנות למירי פלמח, טלפונים: 08-6560469, 08-6560457, 08-6560467, 08-6560443, 08-6560320.

מדרשת בן-גוריון

ב-1964 הוקמה ביוזמתו של דוד בן-גוריון מדרשה כ-3 ק"מ מדרום לקיבוץ שדה-בוקר. המדרשה כוללת בית ספר תיכון אזורי, בית מדרש למורים, בית ספר שדה, ספרייה מרכזית ומוזיאון אזורי וכן מכון למורשת בן-גוריון. בקרבת מקום נמצאים קבריהם של דוד בן-גוריון ורעייתו פולה.

עבדת

חורבות עיר נבטית עתיקה בהר הנגב, בצד כביש באר-שבע-מצפה-רמון, כ-9 ק"מ מדרום לשדה בוקר. הוקמה במאה ה-3 לפסה"ס, בצומת-דרכים חשוב ירושלים-עזה-אילת-פטרה. נקראה על שם אחד ממלכי הנבטים שנערך כאן ונקבר במקום הזה. בתחילת המאה ה-2 לסה"ס נכבשה בידי הרומאים והפכה מרכז לשלטונם בנגב. הגיעה לשיא פריחתה בתקופה הביזנטית. נהרסה בחלקה בעת הפלישה הפרסית (614) וב-634 נכבשה בידי המוסלמים. מאז החלה שוקעת עד שנעזבה כליל במאה ה-10. חורבותיה נתגלו במאה ה-19. ב-1958 נערכו בה חפירות והעיר שוחזרה בחלקה. במקום חלקים משוחזרים מן התקופות הנבטית, הרומית והביזנטית ושרידים רבים אחרים. במישור שמסביב לעיר מצויים שרידים רבים של חוות חקלאיות, ובהרים שמסביב נתגלו מערות-קברים רבות. ליד חורבות עבדת הוקמה ב-1960 חוה ניסיונית לחקר שיטות החקלאות הקדומות ששימשו באזור זה.

על פי "כל מקום ואתר", משרד הבטחון ההוצאה לאור

בדרך האתרים - מס' 5

ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את האירועים, האישים והאתרים הקשורים, ישירות או בעקיפין, לחודשים ניסן-אייר המרומזים בכל השאלות/החידות הבאות, לכתוב משפט או שניים על חשיבותם ולשלוח למערכת עד סוף חודש אייר. יזכה בפרס המצליח לפתור את כל החידות.

האביב כבר פה, והתורה מכריזה בקול: היום אתם יוצאים -
בחודש האביב!

אבל, כידוע, חירות אינה ניתנת על טס של כסף, ורק חוסן רוחני, המתובל במסירות ובהקרבה, יכולים לקרבה ולהביאה. וכך, כשמשוטטים אנו בשבילי עברנו, נתקלים אנו בדמויות שהחירות יקרה היתה להם ולמענה הפכו הם-עצמם, לגווילין הנשרפים שאותיותיהם מלוות אותנו עד עצם היום הזה.

ירושלים במצור, ועדיין לא הפנימה את מה שנאמר לבני עמה לפני הרבה שנים. הוא - האיש המטריד, מכפר קטן מצפון לעיר, מתחנן אליה שתואיל לשחרר מעבדות את בני עמה-שלה. השחצנית נשארת במריה והעונש אכן בא! העושקים הפכו לגולים ולנעשקים.

מי הוא האיש המטריד, שם אביו, וכתובתו בבקשה. ובכלל, על מה כל הרעש!?

היא באה ממשפחה מתבוללת בהונגריה. עלתה לארץ, הפכה לקיבוצניקית במקום נחמד על שפת הים התיכון, כתבה תפילה בצורת שיר והלכה אל אחיה שהיו בכף הקלע. ראתה את המוות, פשוטו כמשמעו, בעיניים גלויות. היא זו שכתבה את הקטע הבא:

בשבת, השכם בבוקר, עליתי על ההרים מול כפר גלעדי.
סביבה נפלאה. וברעננות הבוקר הנפלא הבינותי למה קיבל משה את התורה על ההר. רק בהרים אפשר לקבל פקודה

מלמעלה, כשרואים כמה קטון האדם ובכל זאת מרגישים את הביטחון בקרבת האלוהים. על ההר מתרחב האופק בכל המובנים, ומבינים את גדר העולם. בהרים יכולים להאמין וצריך להאמין. בהרים עולה השאלה מאליה: את מי אשלח? - שלח אותי לשרת את הטוב ואת היפה. האוכל?

מי היא, שם פרטי ושם משפחה, בבקשה! באיזה קיבוץ ובאיזה שיר מדובר, מה שם היישובים על שמה?

הוא, חייבים לומר, שנוי במחלוקת. הצדקו הוא ואנשיו במה שעשו כשש מאות ושבעים שנה לאחר סיפורו של האיש הראשון שפגשנו? אבל, תאריך עצוב משותף לשניהם. הוא, בערב פסח לפני כ-1932 שנה הביא לסיום מרשים, וגם מחריד, את מנגינת הדמים במלחמה כנגד הנשר הרומאי. אלה היו דבריו:

"היו אנשים גיבורי החיל! הן מני אז קיבלנו עלינו, לבלתי עבוד את הרומאים, וגם לא אדונים אחרים, זולתי את האלוהים לבדו, כי רק הוא מושל האדם באמת ובצדק. והנה הגיעה השעה המצווה עלינו להשלים בפועל כפינו את משאת נפשנו, ואל נעטה בשעה הזאת קלון עלינו. ואחרי אשר בחלה נפשנו בעבדות שאין בה סכנה, לא נבחר לנו הפעם חיי עבדות עם שפטים נוראים - והן זה יהיה חלקנו מאת הרומאים, אם ניפול חיים בידם. כי הנה אנחנו היינו הראשונים להרים יד בהם, ואנחנו נשארנו האחרונים להילחם אתם. והנה אני חושב, כי צדקה עשה איתנו אלוהים בתיתו בידינו למות מות גיבורים בני-חורין, כאשר לא היה לאל יד אחינו, אשר באה מפלתם כחטף. והנה גלוי וידוע לפנינו, כי מחר יבוא אידנו, אך הרשות נתונה לנו לבחור מות-גיבורים, או ומחמדי-עינינו יחד, הן יבצר מן האויבים להניא את עצתנו זאת, אף כי כל חפצם הוא לתופשנו חיים! וגם ממנו יבצר לנצח אותם במלחמה... על כן תמותנה נא נשינו בטרם נטמאו, ימותו נא בנינו בטרם טעמו טעם עבדות.

ומות נמות בטרם נהיה עבדים לשונאינו, ובני חורין נישאר בעוזבנו את ארצות החיים, אנחנו, נשינו ובנינו!... נמהר נא במעשינו ותחת שמחת השונאים על שברנו אשר אליה הם

נושאים את נפשם, נשאר להם מבוכה ותימהון, בראותם את גבורת ליבנו".

מי האיש, מאין בא, והיכן סיים את חייו. היש מקומות על המפה המאזכרים את שמו?

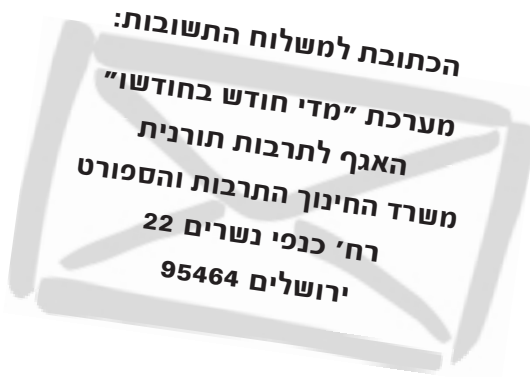
הוא בא מפולין, ילד עקשן ונמרץ שהקים חוג לעברית. עולה לארץ ועובד באילניה. במלחמת העולם הראשונה הוא במדים בגדודים העבריים. הוא הוא זה שמתעקש, כנגד דעת רבים וטובים, שלא לדחות את ההכרזה על הקמת המדינה. שאלה קלה נכון? הוא זה שאמר בעוז ובנחרצות אל מול 'גויים' חשובים מאוד את הדברים הבאים:

"לפני כשלוש מאות שנה הפליגה לעולם החדש אוניה ושמה מיפלאואר היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תאב אני לדעת, אם יש אנגלי אחד היודע בדיוק אימתי הפליגה אוניה זאת, וכמה אמריקנים יודעים זאת, היודעים הם כמה אנשים היו באותה אוניה, ומה היה טיבו של הלחם שאכלו בצאתם?"

והנה לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה לפני הפלגת 'מיפלאואר', יצאו היהודים ממצרים - וכל יהודי בעולם ואף באמריקה וברוסיה הסובייטית - יודע בדיוק באיזה יום יצאו: בחמישה עשר בניסן, וכולם יודעים בדיוק, איזה לחם אכלו היהודים: מצות, ועד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו מצה זו בחמישה עשר בניסן, באמריקה, ברוסיה ובארצות אחרות. ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה. והם מסיימים בשני מאמרים: השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין, השתא הכא, לשנה הבאה בירושלים, בציון, בארץ-ישראל. כך טיבם של יהודים."

מכירים אתם אותו? התדעו, מתי והיכן, אמר את הדברים הללו?

או באמצעות הדואר האלקטרוני: tarbut-toranit@education.gov.il

פתרונות לחידון "בדרך האתרים" מס' 3

1. שתי הנשים הן **ציפורה** (אשת משה, בת יתרו) והשנייה היא **יעל** אשת חבר הקיני.
ציפורה - ציפור שעפה בשמים; ציפורה - שְׁמֹלָה את בנה בעזרת צור; יעל - בעל החיים המשוטט בשדות פתוחים; יעל - היא זו שהרגה את סיסרא, שביקש ממנה מעט מים; הקשר בין ההורים ברור מספר שופטים ד:יא; וחבר הקיני נפרד מקין, מבני חובב חותן משה (אביה של ציפורה).
2. שם המלך האחד הוא נבוכדנצר והשני הנו פרעה; פירוש השם פרעה - בית גדול ומפואר; ההר המוזכר הוא הר נבו (תחילת השם נבוכדנצר) מארץ מצרים; ארץ פרעה יצאנו מעבדות לחירות ונבוכדנצר מלך בבל; שיעבד את יהודה וכבש אותה, החריב את ירושלים והמקדש; והיגלה מבני יהודה לבל, כך שהוציאנו מחירות לעבדות;
3. אחד מהסמלים המובהקים של הפולחן הנו - הבעל; ובפרשתנו מופיע בעל צפון - מקום במצרים; מספר מקומות בארץ; בעל תמר (שופטים) - מקום ליד גבעה; בעל חצור (שמואל ב) - הר מצפון לבית-אל; בעל שלישה (מלכים ב); בעל גד (יהושע יא:יז) - מקום בקצה גבולה הצפוני של הארץ - בקעת הלבנון; בעל המון (שיר השירים ח) - כרם היה לשלמה בבעל המון; בעל פרצים (שמואל ב) - דוד ניצח את הפלישתים שם; בעל מעון (במדבר לב) - עיר הנזכרת בנחלת שבט ראובן; בעל חרמון (שופטים ג:ג; דברי הימים א) - מקום בקצה הגבול הצפוני של הארץ; בעלות (מלכים א, ד:טז); בעל - בנחלת בנימין; בעל באר; בעל בק (בלבנון) (שמשמעו בקעת הבעל).

שמות אנשים

ירובעל - כינוי לגדעון (ירב בו הבעל).
איש בושת בן שאול ששמו האמיתי לפי דברי הימים אישבעל
מפיבשת בן יהונתן ששמו האמיתי לפי דברי הימים א: ח מריב בעל.
בין הגיבורים הנספחים לדוד בציקלג דברי הימים א: יב - בעליה

שמות הפותרים לחידון "בדרך האתרים" מס' 3

גיטה קליבנסקי - פתח תקווה
רות כ"ץ - עפרה
ליה ירד - עצמונה

חומר עיוני למדריכה

חנות המזכרות

לאורך השנים אנו אוספים מזכרות מתחנות שונות בחיינו: תמונות ישנות וחפצים מן הילדות והנעורים, מטיולים בחו"ל, מהתקופה 'ההיא', ירושות משפחתיות העוברות מדור לדור ועוד. מאחורי כל מזכרת מסתתר סיפור, ובכל פעם שאנו רואים אותן אנו מוצפים זיכרונות. מזכרות אלו הן אבני בניין בזהותנו. פרקים בסיפור האישי שלנו.

רבן גמליאל מבקש להוסיף את הפסח, המצה והמרור לאוסף המזכרות והזיכרונות האישיים שלנו. אבות אבותינו אכלו אותם בליל יציאתם ממצרים, ועד היום הם עוברים בירושה מדור לדור.

מתוך ההגדה "הלילה הזה", הגדה ישראלית - באדיבות מישאל ציון ונעם ציון www.wafikoman.co.il

מחירות לגאולה השלימה

סממן החירות ההיסטורי-ניצחי בעם ישראל, בולט במיוחד בחודשים ניסן-אייר. בחודש ניסן, התרחשה יציאת מצרים שבה יצאנו משיעבוד מצרים ונעשינו בני חורין במעבר החד מעבדות לחירות. על פי המסורת המקראית במלכים א (ו:א), זמנה של יציאת מצרים, 480 שנה לפני בניין המקדש בידי שלמה המלך, דהיינו, באמצע המאה ה-15 לפנה"ס. חודש לאחר מכן, אייר, כ-5000 שנה מאוחר יותר בעת החדשה, לאחר מלחמות גבורה עקובות מדם, נוסדה המדינה וקיבלה עצמאות ביום ה באייר תש"ח (1948). אולם גם היום, 57 שנה לאחר מכן, אנו עדיין לא בני חורין, מבחינת הגאולה השלימה, כאשר יש סיכסוכים מבית ומחוץ. לא בכדי, נהוג בשבת הסמוכה לראש חודש להקדים להכרזת החודש משאלה בעלת תוכן אסכטולוגי שעניינו אחרית הימים: "מי שעשה ניסים לאבותינו וגאל אותם מעבדות לחירות, הוא יגאל אותנו בקרוב ויקבץ נידחינו מארבע כנפות הארץ, חברים כל ישראל ונאמר אמן". היציאה מ"עבדות לחירות" ומ"שיעבוד לגאולה" כמודגש בהגדה של פסח, היא מעבר מעבדות מצרים לחירות של אי-עבדות למצרים. וכבר, ר' שמעון, בנו של רבי - ר' יהודה הנשיא, בן דור המעבר מתקופת התנאים לאמוראים, מציין כמובא במסכת קידושין (כב, ב), שכאשר יצאנו ממצרים, יצאנו למעשה מעבדות למצרים ונכנסנו לתוך מסגרת אחרת שונה בתכלית של עבדות, אבל עבדות חיובית והיא עבדות לה' הנקראת חירות. ר' שמעון מבאר את העניין, בנוגע לציווי התורה בפרשת בהר סיני, שעבד עברי יוצא ביובל ואינו עבד עולם: "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם" (ויקרא כה, נה):

ור' שמעון בר רבי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר (=עניין של משל ודוגמה): מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית (שהרציעה נעשית דווקא בהן)? אמר הקב"ה: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות (של בתי בני ישראל), ואמרת "כי לי בני ישראל עבדים" - ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו, יִרְצַע בפניהם".

יצאנו אם כן, משיעבוד מצרים לחירות, כעם ה' ההולך בדרכיו ומקיים את התורה ומצוותיה הלכה למעשה, מתוך מידות, דרך-ארץ ויראת שמים. החירות היא מסגרת חינוכית-ערכית ולא חלילה הפקרות ואנרכיה, בסגנון של תקופת המעבר משופטים למלוכה: "בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה" (שופטים יז:ו; כא:כה). חופשיות מוחלטת, קיימת רק אצל מי שהוא "חופשי מן התורה ומן המצוות", כמובא במסכת שבת (ל:א). האדם בחייו מחפש משמעות ומהות לחיים. היהדות בשבילנו כעם ישראל הנבחר, היא המשמעות והמהות, ולמעשה - החירות שבחיים. החירות במסגרת היא גאולה זמנית עד לגאולה השלימה אי"ה לעתיד לבוא, כדברי ר' יהושע, מגדולי התנאים בדור השני, כמובא במסכת ראש השנה (יא:ב): "בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאלי". עם ישראל ממשיך ומתקיים לדורי דורות וניצל מדי יום ביומו באמצעות ניסים שונים, גלויים ושאינם גלויים. תלמוד תורה ויישומה, זה האידיאל שבחיים כפי שמציין ר' טרפון, תנא בדור השני, כמובא במסכת אבות (ב:טז), שכן חורין זה במשמעות של חובה, שהאדם חייב בעול תורה ומצוות, חובה שהיא זכות עצומה:

לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להיבטל ממנה. אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך. ודע: מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא.

מאת ד"ר אברהם גוטליב

כוחנו באחדותנו על פי תורתנו

מהלך עמנו לאורך ההיסטוריה דומה "ללוחות" - בני"ס עומדים!

במה זכינו? "לא מרובכם..." "כי אתם המעט" ממעטים עצמכם.

מהות הני"ס הגדול, רמוז ב-2 החודשים המאירים בנצח.

נ - ניסן - חודש הגאולה, מעברות לחירות.

ס - סיון - קבלת התורה, עם נבחר.

מהות יציאת מצרים המופלאה והיחידאית לתכלית אחת באה - מתן תורה. מבלעדי זה, אין קיום לעולם.

אנו רואים עין בעין את הני"ס הגלוי והנסתר בחיבור ובסמיכות (אותיות) וזהו סוד "והיה זרעך כעפר הארץ" - גרגיר מחובר לגרגיר יוצרים אדמה וקיום.

בשפלות ובצניעות

שאלו האומות, מדוע זכו ישראל לקבל התורה ואנו לא?
אמר ד' הביאו יחוסכם, בשביל לזכות בתורה צריך זכות אבות וספרי יוחסין - העניין יובן על פי מעשה שהיה.

שני צדיקים נפגשו בבית המדרש. שאל האחד: הנה אני במדרגה אחת כמוך, איך זכית להיות בעל מופת ואני נשארתי אני?

הראהו כוסית יי"ש קטנה... ואמר זה ההבדל ביננו!

מה כוונתך?

ענה: אתה משכים בעלות השחר לטבול, לומד ואחר כך מתפלל וחוזר לסדר הלימוד... לבסוף בא לשתות יי"ש ואמר בליבך: אה! - מגיע לי! עשיתי משהו היום! ודאי שאתה ראוי, מתמיד, ישר ונאמן... אני שונה ממך, כשאני מחזיק כוסית יי"ש... אני מרגיש שלא מגיע לי בכלל, מה אני לעומת אבותי כקליפת השום. שפלות זו - היא המעלה.

ובזכות מידות אלו זוכים לגאולה וקבלת תורה כאיש אחד בלב אחד.

מאת שמעון עזר

מהלכות פסח

השנה מקדימים את תענית הבכורות ליום חמישי יב בניסן

כל בכור חייב לצום לזכר הינצלם של בכורי בני-ישראל במכת בכורות במצרים, ונהגו להקל ולהדר לאחר סעודת מצווה (כגון סיום מסכת), ולאכול מן הסעודה.

ערב פסח שחל להיות בשבת

בערב פסח שחל להיות בשבת מקדימים את בדיקת החמץ ליום חמישי בערב (אור ל-יג ניסן) ושורפים את החמץ בבוקר יום השישי. משאירים מזון לשתי סעודות השבת (ליל שבת ושבת בבוקר). בשעות הבוקר משתדלים לגמור את כל החמץ באכילה, אך אם נותר מעט חמץ מאכילים בו בעלי חיים, או משליכים אותו למים, בסעודה השלישית של שבת ערב פסח, אוכלים תבשילים שאין בהם חמץ, ואף לא מצה. אוכלים דגים, ירקות ופירות.

עיקר מצוות ליל הסדר

לחוות את היציאה ממצרים על-ידי:

- א. **סיפור יציאת מצרים** - מצוות עשה היא לספר בליל הסדר ביציאת מצרים וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.
- ב. **אכילת מצה** - כדי לזכור שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ בשעת יציאת מצרים.
- ג. **אכילת מרור** - כדי לזכור שמיררו המצרים את חיי אבותינו במצרים.
- ד. **שתיית ארבע כוסות** - כנגד ארבע לשונות של גאולה (והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי).
- ה. אכילת קרבן פסח (בזמן המקדש). בימינו **אוכלים את האפיקומן** לזכרו.

תפילות מיוחדות בפסח

ביום א של פסח גומרים את ההלל אבל בימי חול המועד ושביעי של פסח אומרים רק חצי הלל, משום שאז טבעו המצרים בים סוף שגם הם היו מעשה ידיו של הקב"ה (על-פי המדרש). בתפילת המוסף של יום ראשון של החג מוסיפים תפילת טל. מיום זה ועד מוסף של שמיני עצרת אומרים בתפילת שמונה עשרה מוריד הטל במקום משיב הרוח ומוריד הגשם. בשמונה עשרה של חול אומרים ותן ברכה במקום ותן טל ומטר לברכה. במשך כל ימי החג מוסיפים את תפילת יעלה ויבוא בתפילות ובברכת המזון.

בשבת חול המועד פסח נוהגים לקרוא במגילת שיר השירים - סיפור האהבה בין הקב"ה לעם ישראל - שהיא אחת מחמש המגילות.

ביעור ויודי מעשרות

בפסח השנה - היות והיא השנה הרביעית לשנות השמיטה - חייבים לבער את כל המעשרות מן הבית. מצוות הביעור כוללת:

1. הפרשת תרומות ומעשרות (תרומה גדולה, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני, מעשר עני וחלה ממוצרים החייבים בחלה), מן הטבל שברשותו.
2. לתת לכהן (או בזמן הזה לעטוף בשקית ניילון סגורה ולזרוק לפח), ללוי ולעני לכל אחד כדינו, ולאבד מעשר שני ורבעי.

מצוות עשה מן התורה להתוודות לפני השם אחרי שקיים כל דיני המתנות בגידולי הארץ. הוידוי הינו אמירת הפסוקים שבחומש דברים, פרשת כי תבא (כו: יב-טו). מועד הוידוי ביום טוב אחרון של פסח. ויודי מעשרות מצווה על כל אחד לאומרו בפני עצמו ואפשר לאומרו בכל לשון.

על פי "משפטי ארץ - אוצר הלכות ארץ ישראל, הלכות תרומות ומעשרות", בהוצאת המכון ללימודי מצוות התלויות בארץ

ברכת האילנות

הרואה אילנות מלבליים באביב, מברך ברכה מיוחדת: "שלא חיסר בעולמו דבר וברא בו בריות טובות ואילנות טובים להנות בהם בני אדם". אבל אם מברכים על האילנות - מה טעם מזכירים כאן את הבריות? כדי שיזכור האדם, בראותו את האילנות - שהאילנות היו כעצים יבשים כל ימות החורף, והנה נתחדש בהם הבלוב - כך הוא האדם, גם אם דומה הוא בעיני עצמו כאילו אין לו עוד תקנה, כאילו הוא עץ יבש - אין הדבר כן, אלא גם הוא יכול להיות ירוק ורענן כאותו עץ. על כן מזכירים בברכה גם את הבריות - שנמשלו לעצים, למען יתבונן האדם ויפיק לקחי מוסר (על פי בן איש חי).

מדיני ספירת העומר

1. במוצאי יו"ט ראשון בתפילת ערבית מתחילים לספור ספירת העומר. הספירה נמשכת עד ערב שבעות.
2. מצווה על כל אחד לספור ספירת העומר בעצמו כמו שכתוב "וספרתם לכם", וניתן לספור בכל לשון.
3. צריך לספור ספירת העומר בעמידה, כפי שנרמז בפסוק "עצת ד' לעולם תעמוד" (תהלים לג). עצת - ראשי תיבות - **ע**ומר **צ**יצית **ת**פילין - לעולם תעמוד (על-פי החיד"א).
4. זמן ספירת העומר בלילה. ואם שכח לספור בתחילת הלילה סופר והולך כל הלילה.
5. אם שכח לספור באחד מהלילות ולא נזכר עד הלילה הבא אינו יכול לברך מכאן ואילך על הספירה, אלא יספור בלי ברכה. אבל אם נזכר מבעוד יום - יספור המניין של אותו היום בלי ברכה ועל-ידי זה יוכל להמשיך לספור מכאן ואילך בברכה.
6. מי ששאל אותו חברו בבין השמשות (לאחר שקיעת החמה) כמה הלילה לספירה? ישיבנו אתמול היה כך וכך ימים לספירה.

	5	4		3	2	1	
				8		7	

לוח המודעות מס' 143

תשבץ אפיקומן

		16		15		14
--	--	----	--	----	--	----

		7	6	5		4	3	2	1
					9			8	
13			12					11	
	19			18		17	16		15
		23				22		21	20
			25						24
		29		28		27			26
	33		32				31		30
		36	35					34	
				39		38		37	
				41					40

מאונך: (2) קריאת עידוד; (3) ספר ובו סיפור יציאת מצרים; (4) מילת שאלה; (5) מספר השבטים; (6) ישנים עליה; (7) נושא משאות; (9) שותים בליל הסדר; (10) בלילה זה קוראים את ההגדה; (13) הילדים אוהבים "לסחוב" אותו; (15) אחיו של משה; (17) מפליג; (18) לא קר; (19) נאכלת בליל הסדר כזכר לטיט; (21) לבוש; (23) קש; (27) זוג; (28) המכה הראשונה; (31) קשרה; (32) משמש לאפיה ולחימום; (34) האף שלי; (36) שוקת; (38) חס וחלילה ברי"ת; (39) תבן.

מאוזן: (1) האבא שלהם; (5) שם אירע נס ביציאת מצרים; (8) אחד משמותיו של חג הפסח; (11) אחד הגפיים; (12) רסיסי לילה; (14); (16); (11) פעולה הגורמת שיפור; (19) אינו אשם; (20) חוד הסכין; (22) אחד החושים; (23) דובין אבא ב... זווי; (24) קטלה; (25) נחל בארץ ישראל; (26) רו; (27) מיכל גדול למים; (29) ברחו; (30) אחד השבטים; (31) מ-5 מיני דגן; (33) מארבעת הבנים שבהגדה; (34) כעס, חימה; (35) משמש למאור; (37) אם המושבות; (40) מוזגים לכבודו כוס בליל הסדר; (41) מכשול לאניות.

על פי "מעגלי השנה" - פסח - מהדורת ניסוי, משרד העבודה והרווחה, האגף להכשרה ולפיתוח כח אדם

ראה פתרונות בסוף הגיליון

פסיפס קהילות ישראל

מאת פרופ' מאיר שורץ ואורי קלרמן

יהודי גרמניה

מספר היהודים בגרמניה בתחילת המאה ה-20 היה למעלה מחצי מיליון איש, כאחוז אחד מאוכלוסייתה של גרמניה. השפעתם הייתה גדולה בהרבה מעבר ליחס זה. הגישה של היהודים התבטאה באימרות כמו "אנחנו גרמנים יהודים, ולא יהודים גרמנים", "אנחנו שווים כמעט ככול לגרמנים הנוצרים", ועוד מעט גם ה"כמעט" הזה ייעלם. חלק מהאוכלוסייה היהודית היו יותר "גרמנים" מאשר הגרמנים עצמם. הקהילה דאגה לכך שכל היהודים יהיו "בסדר", ואם היה חבר קהילה שלא היה "בסדר" - דבר נדיר לכשעצמו - דאגה הקהילה לכסות את ה"פגם", ושחובו ישולם.

יהודי גרמניה בלטו בכול התחומים, במדע (אלברט איינשטיין), בספרות, בעיתונות, במסחר ובפיתוח. יהודי מזרח אירופה (פולין, רומניה וכדו') - ה"אוסטיודען" כפי שכונו - שבאו לעבוד בגרמניה, לא היו מקובלים על רוב יהדות גרמניה, ורבים התביישו בהם. מספרם הגיע לכ-8% מכלל האוכלוסייה היהודית, ומצבם הכלכלי היה ירוד יותר. השפה הגרמנית שבפיהם לא הייתה ברמה, וגם לבושם לא היה כמקובל. הנאמנות לגרמניה עמדה בסתירה לרעיון התנועה הציונית, שאמר שיש לנו מולדת שנייה, ורק מעטים השתייכו לתנועה זו.

מתחילת המאה ה-20 גברה הנהירה של היהודים מהכפרים לערים. בתי הספר היהודיים בכפרים, שהיו עמוד התווך של ההמשכיות היהודית, נסגרו וקהילות יהודיות רבות, מהן בנות מאות שנים, חדלו להתקיים.

רוב חברי הקהילות בערים היו ליברלים, או כפי שכונו "יהודי שלושת הימים" (2 ימי ראש השנה ויום הכיפורים, בהם ביקרו בבית הכנסת). הם בנו בתי כנסת מפוארים, אך התפילות בהם התנהלו בשבתות ובחגים בלבד. הילדים קיבלו שיעור שבועי ביהדות. במקביל, הייתה בכל עיר גם קהילה אורתודוקסית-מסורתית (שומרי מצוות/חרדים), שלה היה בית ספר, והיא דאגה לכל צורכי היהדות (כשרות, קבורה וכו').

95% מבתי הכנסת היו שייכים לקהילות האורתודוקסיות, אך מספרם של היהודים האורתודוקסים מכלל האוכלוסייה היהודית היה כ-25% בלבד, ומתוכם כשליש היו "אוסטיודען" - יהודי המזרח - שהשתלבו חלקית בציבור החרדי בלבד.

יהודי חרדי-אורתודוקסי - לא היה נכנס לבית כנסת ליברלי, אך עם זאת התקיימו יחסי נאמנות ידידותיים מחוץ לבית הכנסת, ולא היו תופעות של שנאה.

בכל הערים היו לשכות של "בני ברית", כי בלשכות הגרמניות המקבילות ("הבונים החופשיים") התקבלו רק גרמנים. בלשכות אלה התקבלו חברים רק יהודים אמידים ומכובדים, ולכן הלשכות האלה היו

עשירות, והן תרמו רבות להקמת מוסדות יהודיים כמו בתי אבות, בתי חולים וכו', והם גם דאגו ל"אחינו שבמזרח". לא התקבלו ללשכות אלה חברים שהם או ילדיהם היו נשואים לשאינם יהודים.

יחסי גומלין בין יהודי גרמניה לגרמנים

במלחמת העולם הראשונה (1914-1918) התגייסו יהודי גרמניה בהתלהבות כמו כל האזרחים הגרמנים לטובת "עמנו, מולדתנו והקיסר"! כל ההתפלגויות נמחקו, ו"כולנו עם אחד", כולל היהודים. היהודים התנדבו לצבא באחוזים גבוהים, מתוך הכרה ש"לא ייתכן שיהודי יתחמק מלשרת את מולדתו". ראשי הקהילות והרבנים יצאו מגידרם כדי להוכיח את נאמנותם ל"מולדת". יהודי היה יכול להגיע לדרגת קצונה - דבר שעד כה היה בלתי אפשרי - אך לא ליותר מזה.

בוצע סקר של מספר החיילים היהודים ומיקומם בשדות הקרב. התוצאה הייתה חד-משמעית, היהודים התנדבו יחסית יותר מ"אחיהם" הגרמנים. סקר זה לא פורסם מעולם!

כאשר הניצחון המהיר לא הגיע והעם הגרמני סבל, היו התלחשויות, כמו בעבר, ש"היהודים אשמים". כ-12,000 חיילים יהודים, כ-10% מכלל החיילים היהודים, נפלו בקרבות. עם כל זה בסיום המלחמה פרצה הסערה האנטישמית "היהודים אשמים במפלת גרמניה", "היהודים דקירת פגיון בגב העם הגרמני". תנופה נוספת לשנאת היהודים באה בעקבות ההידרדרות במצב הכלכלי, והאינפלציה הכבדה בסוף שנות העשרים של המאה.

תחילת השואה

עליית היטלר לשלטון ב-30 בינואר 1933 סימנה את תחילתה של השואה. בחודש אפריל של אותה שנה פוטרו כל הפקידים היהודים מעבודתם, הוכרז חרם על עסקים של יהודים, ולמעשה, נושלו היהודים מהמסחר ומהחיים הציבוריים.

אשליות כמו "זה יעבור", "זה רק זמני", "העם הגרמני לא יכול לשתוק", "העולם לא ישתוק", החזיקו את היהודים בגרמניה. לנוער לא היה כל עתיד כי האוניברסיטאות נסגרו בפניהם. בתקופה הזו הייתה לציונות עדנה. קמו קבוצות הכשרה חקלאיות שהכינו את הנוער לקראת עלייה לארץ-ישראל.

המבוגרים והזקנים היססו "לא יכול להיות גרוע יותר", עד שהיה מאוחר מדי. כל רכושם וכל כבודם נלקח מהם, ולא היה כבר לאן לברוח, כי פליטים ללא רכוש אינם רצויים בכל מקום. העולם, כולל העולם היהודי מחוץ לגרמניה, שתק! גם הגרמנים ה"טובים" שתקו. השתיקה הייתה האסון.

חוקי נירנברג, שנחקקו בשנת 1936, נישלו את היהודים סופית מכל עמדה וזכויות במדינה.

בתקופה זו הצליחו בכל זאת מחצית מיהודי גרמניה לעזוב, רובם כפליטים, וזו הייתה ראשיתה של שארית הפליטה.

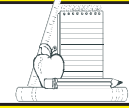
מצורף לוח זמנים לאירועים, מעלות היטלר לשלטון ועד פרוץ מלחמת העולם השנייה בתחילת חודש ספטמבר 1939, ובכל התקופה הנוראה הזאת העולם שתק.

(הסופרת גבי שמחה סיאני יצאה לחופשה וכתבתה תופיע בע"ה בגיליון הבא).

לוח זמנים סביב אירועי ליל הפוגרום ("ליל הבדולח")

30.1.1933	אדולף היטלר התמנה לראש הממשלה ("רייכס-קאנצלר"). בעקבות זאת כ-30,000 מתוך כ-550,000 יהודי גרמניה היגרו לארצות אחרות.
1.4.1933	"יום בויקוט" (חרם כלכלי) לכל עיסקי היהודים.
15.9.1935	חקיקת "חוקי נירנברג" להגנה על "טוהר דם והכבוד הגרמני".
1936	הפוגה ברדיפת היהודים בגלל אולימפיאדת ברלין.
1937	שלטים "יהודים לא רצויים" נתלו בהרבה בתי מסחר ומוסדות ובכניסה לכפרים רבים.
15.3.1938	סיפוח אוסטריה ופוגרום ביהודי וינה.
9.5.1938	הריסת בתי הכנסת במינכן.
6.7.1938	נישול יהודים ממקצועות תיווך.
6-15.7.1938	ועידת אוויאן: נציגי 32 מדינות, ביניהן ארצות הברית ואנגליה, התכנסו בניסיון לפתור את שאלת הפליטים היהודיים מגרמניה, ללא הצלחה.
23.7.1938	חובת נשיאת תעודות זהות מיוחדות ליהודים שכללו טביעת אצבעות.
25.7.1938	לרופאים יהודים מותר לטפל אך ורק ביהודים, וכעוזרי רפואה בלבד.
27.7.1938	שמות "יהודים" של רחובות הוחלפו.
10.8.1938	בית הכנסת בנירנברג נהרס.
17.8.1938	כל הגברים היהודיים חוייבו להוסיף את השם "ישראל" והנשים "שרה" לשמותיהם האזרחיים.
30.8.1938	סיפוח "חבל הסודטן" בצ'כיה ונאום היטלר ש: "אין לו תביעות טריטוריאליות נוספות וכעת שלום העולם ניצל!"
5.10.1938	הטבעת האות "J" בדרכוניהם של היהודים.
28-29.10.1938	כשבעה-עשר אלף יהודים ממוצא פולני גורשו מתחומי הרייך הגרמני לתוך שטחי פולין (במעבר הגבול זבונשין).
7.11.1938	בתגובה על הגירוש, התנקש הרשל גרינשפן, קרוב משפחה של אחד המגורשים, בדיפלומט פון ראט, המזכיר השלישי בשגרירות גרמניה בפריז.
9-10.11.1938	בעקבות ההתנקשות נערכו פרעות ביהודים בכל רחבי גרמניה (ליל הפוגרום/"ליל הבדולח"). כ-30,000 יהודים נשלחו למחנות ריכוז, כ-1,600 בתי כנסת נשרפו או נהרסו כליל או חלקית. כ-1,300 יהודים נרצחו בעקבות ליל הפוגרום.
12.11.1938	חוק המחייב את כל היהודים להעביר לידים נוכריות את כל עסקיהם ולמסור את חפצי הערך שלהם. הטלת תשלום נזקי "ליל הפוגרום" על היהודים, וחיובם בתשלום של אחד וחצי מיליארד רייכסמארק לקופת הרייך הגרמני.
15.11.1938	גירוש אחרוני התלמידים היהודים מבתי הספר העממיים והתיכונים בגרמניה.
19.11.1938	נישול היהודים ממערכת הסעד הכלכלית של המדינה.
28.11.1938	הגבלת תנועת היהודים באזורים ציבוריים לשעות אחדות ביום בלבד.
3.12.1938	נאסר על יהודים להחזיק ברשיונות נהיגה.
6.12.1938	נאסר על היהודים להיכנס למקומות ציבוריים, כגון בתי קולנוע, תיאטראות ומוזיאונים, מתקני ספורט ומתקני רחצה ציבוריים ופריטיים. ברוב המקומות היה האיסור בתוקף כבר משנת 1936.
8.12.1938	נאסר על יהודים ללמוד באוניברסיטאות גרמניות.
20.12.1938	נאסר על יהודים לעסוק במקצועות רוקחות ומיילדות.
1939	אחרי החרמת כל רכוש היהודים, רוב מדינות העולם אינן מוכנות לקלוט פליטים יהודים מגרמניה. נאסר על יהודים לקיים אסיפות, קיום תפילות התאפשר רק ברשות השלטונות. קרוב ל-9,000 ילדים בני 6-12 מגרמניה, אוסטריה וצ'כיה ניצלים במסגרת "קינדרטרנספורט" לאנגליה. והעולם שותק!!!
1.9.1939	פרוץ מלחמת העולם השנייה.

א. פסח

1. חג החירות

ההיבט של חג הפסח בו נתמקד בפעולה זו הוא חירות פנימית.

משך הפעולה: 45 דקות.

מתאים לגילאי כיתות ד-ו

פתיחה: סיעור מוחין - עבד ובן חורין.

משחקים עם החניכים במשחק אשר מדגים את השפעתה של החברה: מבקשים מתנדב שיצא החוצה, כשהוא יוצא מספרים לאחרים את מהלך המשחק (ניתן להתנדב לספור כוסות בטענה שזקוקים להם לצורך המשחק). כאשר בחבילה יש תשע-עשרה כוסות. תפקיד הקבוצה לנסות ולשכנע את המתנדב כי הוא טועה בספירה וכי יש בחבילה עשרים כוסות.

לאחר שהחניך משתכנע מסיימים את המשחק ועוברים לשלב הבא.

משחק תפקידים: בכל פעם בוחרים נציגים שצריכים להציג מקרה מסוים (ראה דוגמאות להלן) שקשור ללחץ חברתי. לאחר כל מקרה דנים עם החניכים עליו.

לאחר הדיון מספרים לחניכים את הסיפור "הביצה שהתחפשה" ומדברים על המסר של הסיפור - הביצה לא הייתה "היא", בכל פעם היא ניסתה להיות מישהו אחר.

לסיום מסכמים את הפעולה ומראים לחניכים את הדברים לגבי עבד ובן-חורין ומסבירים להם שעבד אינו רק אדם שעובד בפרך, יכול להיות אדם גם עבד מבחינה רוחנית. עבד הוא אדם שלא עושה מה שהוא חפץ או מאמין בו כיון שהוא פוחד מתגובת החברה - ראה משחק הכוסות, דילמות.

בגיל ההתבגרות הנערים מחפשים את זהותם ומאמצים דמויות כמו ספורטאים, מנהיגים ובעצם הם "עבדים" למודל חיקוי שאימצו. יהי רצון שנזכה להיות בני חורין אמיתיים.

חרם

דני: מגיע לו, כל הזמן הוא מביא משחקים חדשים ולא נותן לנו לשחק בהם. עכשיו הוא ישלם על זה ביוקר. אף אחד לא ידבר איתו!

יוסי: אבל אבא שלו קנה לו את זה מחוץ לארץ ואמר לו לשמור על זה.

דני : לא מעניין אותי, אז למה הוא מביא את זה לבית הספר?
 יוסי : מה, אבל אם אף אחד לא ישחק איתו הוא יהיה כל כך מסכן, אין לו אחים, מי ישחק איתו?
 דני : הוא היה צריך לחשוב על זה לפני שהביא את המשחקים.

התעללות בחיות

שמוליק : הי, תראו יש שם גור כלבים.
 יוסי : נכון, בואו, בואו מהר לפני שהוא יברח.
 שמוליק : תפוס אותו.
 יוסי : תפסתי. עכשיו אני מוסר אותו לך, אתה מוכן?
 ראובן : תניחו אותו, מה הוא כדור? תראו, הוא כל-כך קטן.
 יוסי : מה נהיית לנו נקבה, מה קרה אז אנחנו משחקים איתו מסירות, אז מה?

בורחים מהביתה

דנה : יאללה, ליאת מהר לפני שהמורה תגיע, רוצי כבר.
 ליאת : אבל... אבל...
 דנה : בלי אבל, נו, בואי כבר.
 ליאת : אבל דנה זה לא בסדר, את יודעת שאסור לנו לצאת משטח בית הספר בלי רשות.
 דנה : ליאת, תאמיני לי לא יקרה כלום אם נלך לחצי שעה לים, אף אחד לא ישים לב.
 ליאת : טוב, תלכו. אני... אני לא באה.
 דנה : פחדנית! לא צריך, אל תבואי.

בל תשחית

יוני : יפעת, את מוציאה את הספריי.
 יפעת : כן, הנה הוא, קח.
 יוני : יופי, הכל מוכן אפשר להתחיל לרסס.
 דני : יכעסו עלינו כשיגלו שריססנו פה, אולי נוותר על זה.
 יפעת : מה, עד שהגענו לפה נוותר?
 יוני : יפעת, אני חושב שהוא צודק. אולי נחזור?

יפעת: לא, אי אפשר.

דני: לא אכפת לי אני הולך.

יוני: גם אני.

יפעת: אוף! נו, מה אני אשאר פה לבד, גם אני באה.

להיות באופנה

הילה: אמא, אני צריכה כסף.

אמא: למה?

הילה: נו, אמא יש מחר מסיבה אני נפגשת עם קרן ואנחנו קונות בגדים ב"קסטרו".

אמא: "קסטרו"! כל כך יקר שם, תלכי לקנות אצל דוד במרכז יש לו בגדים מקסימים בזול.

הילה: אמא, אבל כולם קונים מ"קסטרו"! לא רוצה, כולם יצחקו עלי אם אני אבוא עם בגדים מדוד.

על פי מועצה אזורית לב השרון, מחלקת החינוך,

מרכז להעמקת החינוך היהודי, חבצלת השרון

2. אכתובים מש

יש לבקש מהחניכים לחבר מכתב לחבר או דף ביומן בו הוא מתאר חוויה שעברה עליו:

א. ילד מתאר את חייו במצרים לפני התחלת השיעבוד.

ב. תגובת עבד במצרים לאחר הופעתם הראשונה של משה ואהרן לפני פרעה.

ג. ילד העומד לצאת ממצרים יחד עם בני משפחתו. איך הוא מרגיש, מה ידוע לו, מה הוא לוקח איתו?

ד. יהודי צעיר מגולי בבל העומד לעלות לארץ-ישראל ולוותר על התנאים הטובים שבגלות בבל. מה מניע אותו ואת משפחתו להיענות לקריאתו של עזרא הסופר; כיצד הוא מדמיין את עתידו בארץ-ישראל, אלו הכנות הוא עושה?

ה. ילד צעיר בימי בית ראשון, תושב כפר קטן בישראל עומד לעלות לרגל לירושלים יחד עם בני משפחתו. מה הסיבות שבגללן הוא עולה לירושלים? מה משמעותה של ירושלים לבני משפחתו? היכן הם ילוננו? מה הם מתכננים לעשות בהגיעם לעיר? כיצד יסעו?

3. תעלולת צהות

כדאי למדריכה להכין מראש כרטיסים עם שמות של דמויות הקשורות לסיפור יציאת מצרים או להגדה. יש להצמיד על גבו של החניך כרטיס עם שם הדמות, ועל החניך לנסות לגלות במי מדובר תוך זמן קצוב. הוא רשאי לשאול את החניכים 5 שאלות שתשובתם היא כן/לא תוך זמן קצוב. אם הוא מצליח לגלות את שם הדמות הוא צובר נקודות. המנצח הוא החניך שמצליח לגלות כמה שיותר דמויות. בגמר הפעולה יש לארגן קבוצות קטנות של 3-5 חניכים שיעשו מחקר על הדמויות ויכינו הצגה קצרה על קורות חייה. לגיוון הפעולה אפשר להכין כרטיסים עם מושגי החג ומנהגיו.

דוגמאות לדמויות: אברהם אבינו, משה, אהרן, מרים, פרעה, ארבעת הבנים, אליהו, בתיה בתו של פרעה, יהודי שלא רוצה לצאת ממצרים, אחד מהחרטומים, רבי אלעזר בן עזריה, רבי עקיבא.

4. טעויות לשון כיצד היא

א. הכרת ניבים יום-יומיים

לפניכם ביטויים הלקוחים מנושא חג הפסח. ההסברים לא כתובים לפי הסדר, מצא את ההסבר המתאים לכל ביטוי וסמן ליד כל הסבר את מספר הניב המתאים לו.

1. ליל שימורים	(יב)	א. שאלה פשוטה ביותר שהתשובה עליה ידועה.
2. ה"חכם של מה נשתנה"	(יא)	ב. כינוי לארץ מצרים.
3. שאר ירקות	(י)	ג. שיבח והילל אותו מאוד.
4. קשה כקריעת ים סוף	(יד)	ד. דבר המחולל נפלאות.
5. הקדים תרופה למכה	(ח)	ה. אסון או תופעה שפגע ברבים.
6. מכות מצרים	(יג)	ו. ימי נעוריו.
7. שאלת תם	(יז)	ז. צרה גדולה בלתי צפויה.
8. מטה קסם	(ד)	ח. הכין בעוד מועד דרך הצלה מן הצרה העתידה.
9. חושך מצרים	(טז)	ט. עבודה קשה המפרכת את גופו של העובד.
10. גמר עליו את ההלל	(ג)	י. דברים שונים.
11. עבודת פרך	(ה)	יא. כינוי עממי מבדח למי שאינו פיקח ביותר.
12. מכה אשר לא כתובה בתורה	(ה)	יב. לילה של חוסר שינה, לילה שבו ערים.
13. כטיפה מן הים	(יז)	יג. כינוי למכות קשות ונמרצות.
14. מכה מדינה	(ה)	יד. משל דבר פעוט הבטל בין דברים גדולים.
15. אביב חייו	(י)	טו. דבר קשה ביותר.
16. ארץ עבדים	(כ)	טז. אפלה גמורה ומוחלטת.

ב. מילה משותפת

לכל אחת מקבוצת המילים הנתונות יש מילה משותפת - מהי?

- שמורה ■ מצווה ■ עשירה (אצה)
- חושך ■ מכות ■ ארץ (אצריס)
- חיים ■ שלנו ■ כבדים (איס)
- כוסות ■ אימהות ■ קושיות (ארבע)
- רחבה ■ רמה ■ קשה (יז)
- אדום ■ לבן ■ יבש (יין)
- בדיקת ■ מכירת ■ ביעור (חאל)
- מצרים ■ דורות ■ שני (פסח)
- אהרון ■ לחם ■ קסם (אטה)

ג. גלה נסתרות

לפניך שמות ומושגים הקשורים לפסח - האם תוכל למוצאם?

גידם = אג'ז	חסרות = חרסת
קני מאפו = אפיק/אן	הבאר = ארבה
ספרך = עפס	בוער = ערה
פרד עץ = צפדע	מוסיף = יס סלף
סחף = פסח	אמיץ הצום = אוציא אצה

ד. הפוך בה והפוך בה

מימין לשמאל בעירבוב אותיות שתי המילים:

שתי המילים	בערבוב אותיות	מימין לשמאל
גרז = זגר	המכה החמישית	1. המכה השביעית
כפס = ספרק	הספר שלך	2. ירק בקערה
מלא = צאח	מקורו באדמה	3. לא אוכלים בפסח
שמין = נישט	הימר	4. המכה השישית
נילוס = סילון	זרם חזק	5. היאור במצרים
זס = אג	מכשיר מדידה	6. המכה הראשונה
מצית = מרצק	חיבת חרוזים	7. ירק בקערה
קורה = ערקק	ברחה	8. מונחת במרכז השולחן בסדר
מצה = צאה	שיער קלוע	9. אוכלים בפסח
אכה = בראה	יצרה יש מאין	10. המכה השמינית

ב. יום העצמאות

1. אגידת ישראל שלי

מבוא

לכל אחד מדינת ישראל "שלו". בחזונו רואה האדם ובלבבו הוא חש את הקשר האישי והמיוחד שלו למדינת ישראל. בהפעלה זו יביעו המשתתפים בדרך יצירתית - מהי מדינת ישראל "שלהם".

מטרות:

- לאפשר למשתתפים להביע בדרך יצירתית מהי עבורם דמותה של מדינת ישראל.
- לבחון עם בני נוער את ייחודה של מדינת ישראל.
- לברר עם המשתתפים מהי בעיניהם דמותה הרצויה של מדינת ישראל.

אוכלוסיית היעד: כיתות ז-ט.

משך ההפעלה: 45 דקות.

עזרים: דפים, כלי כתיבה, גיליונות נייר או בריסטול, תמונות ועיתונים, דבק, מספריים וטושים.

מהלך ההפעלה

שלב א - אישי

כל משתתף יברר וירשום לעצמו:

- מהי דמותה של מדינת ישראל בעיניו.
- מהי משמעותה הייחודית עבורו.
- אילו מאפיינים של מדינת ישראל כיום היה רוצה לכלול בקולאז' קבוצתי.

שלב ב - קבוצתי

המשתתפים נחלקים לקבוצות בנות 4-6 חברים. חברי הקבוצה ייצרו קולאז' קבוצתי שיתן ביטוי לרעיונות שהעלו בשלב האישי. חברי הקבוצה יצרפו לקולאז' כותרת ("גרפיטי") שתיתן ביטוי למשמעות מדינת ישראל עבורם.

כל קבוצה תתכונן להציג את הקולאז' במליאה.

למנחה: ניתן לקשט את המועדון בקולאזים שהחניכים יצרו.

שלב ג - במליאה

הקבוצות תצגנה את הקולאזים.

שאלות לדיון

1. אילו תחושות ליוו אתכם בשלבי הבירור האישי ובתהליך העבודה הקבוצתית.
2. אילו מוטיבים חוזרים ברוב הקולאזים ומה ניתן ללמוד מכך? מה הייתם רוצים להוסיף.
3. מהם, לדעתכם, המאפיינים הייחודיים של מדינת ישראל? תנו דוגמאות, למשל: התגשמות הבטחה אלוקית וחזון הנביאים, מדינה צעירה ולה תרבות עתיקה, עם שחזר למולדתו, תחיית שפה עתיקה, קיבוץ גלויות ועוד.
4. איך הייתם רוצים לראות את מדינת ישראל בשנים הבאות?

על פי "מייובל ליובלות", מינהל חברה לנוער

2. אגון תרבויות באדינה אחת

פעילות קבוצתית

מטרה:

- החניכים והחונכים יכירו את הרקע המשפחתי של כל חבריהם לקבוצה.

עזרים:

- מפת ארץ ישראל.
- מפת העולם עם דגש על מדינות ספציפיות (ארה"ב, אתיופיה, רוסיה).
- נעצים, חוטים, לורדים ובריסטולים.

מהלך הפעילות:

שלב א: פעילות זוגית

שלב ב: פעילות קבוצתית

שלב ג: דיון קבוצתי.

שלב ראשון

פורשים מפה גדולה של ארץ-ישראל וכל אחד בוחר ציר/אזור ומספר סיפור או חוויה משמעותית על אותו מקום הקשור לימיו הראשונים בארץ-ישראל. במליאה הקבוצתית: הרכז תולה את מפת העולם (בהגדלה) על הקיר. הרכז מזמין כל חונך/חניך לסמן את מסלול עלייתו לארץ, כל אחד בצבע/חוט אחר. לאחר חלק זה הרכז יסכם: החברה הישראלית מורכבת מילדי כל העולם וזה מה שמייחד אותנו כעם שבא מהגולה.

שלב שני

עזרים:

- בריסטול
- בקבוק.

הרכז יכין מבריסטול "גלגל" המחולק ל-4 קטגוריות בצורה הבאה:

המשתתפים יושבים במעגל סביב ה"גלגל".

הרכז מניח את הבקבוק במרכז ה"גלגל" וכל אחד בתורו מסובב את הבקבוק. כאשר הבקבוק נעצר על קטגוריה מסוימת, החניך/החונך נשאל שאלה בנושא המסוים.

שאלות הנחיה לרכז על פי הנושאים:

מאכלים	הסביבה שלי	משפחה	תרבות
<ul style="list-style-type: none"> איזה מאכל אתה לא תאכל? איזה מאכל מיוחד אוכלים במשפחתך בחגים? מה השם של הלחם שאוכלים בביתך בשבת? המאכל הנפוץ בעדה/קהילה שלך הוא... 	<ul style="list-style-type: none"> דברים שהייתי עושה בשעות הפנאי ובארץ אני לא עושה. מקצועות מיוחדים שהיו לי בבית ספר ושכאן בארץ אין. תאר את הבית/רחוב שלך בארץ המוצא בהשוואה לארץ. 	<ul style="list-style-type: none"> כבוד במשפחה - ביטויי כבוד לאבא/לאמא. לחיצת ידיים/עמידה. כיצד ומתי נחגגים אצלכם אירועים מיוחדים במשפחה? (חתונה, בר-מצווה). אמא/אבא שלי תמיד אומר... 	<ul style="list-style-type: none"> סוג מוזיקה שאתה אוהב לשמוע. מקומות בילוי. פתיגים/סיפור שעובר במשפחה.

שלב שלישי

במליאה הקבוצתית, כל משתתף משתף את הקבוצה בדבר אחד חדש שהוא למד היום, ובדבר אחד שהוא אוהב ורוצה לקחת איתו.

הערה למדריכה: ניתן לגוון את הפעולה של קבוצות מעדה אחת על ידי המחזה או משחק תפקידים של תפוצות ישראל.

על פי "ידידים" - מחלקת הדרכה, hadracha@yedidim.org.il

www.yedidim.org.il

3. האלוה הציונית

תקומת מדינת ישראל איננה בשבילנו סיפור מן הספרים בלבד. סיפורה של מדינת ישראל הוא סיפורנו שלנו, של כל אחד מאיתנו. משפחות כולנו השתתפו באירועים ההיסטוריים שעברו על עם ישראל בדורות האחרונים, מי כאן ומי שם, בכל רחבי העולם. חשוב שילדינו ונכדינו ישמעו על מה שעברו ועשו אבותיהם ואימותיהם, סביהם וסבותיהם: איך, מתי ומאין באו, מה עשו ומה הקימו. יש שבאו מוקדם ויש שבאו לאחרונה, יש שהקימו כאן ויש שפעלו שם. כאן המקום לספר את סיפורינו האישיים וסיפורי משפחותינו לילדינו, אשר בתורם יעבירו הם את הסיפורים הלאה, לדור הבא. וכל המרבה הרי זה משובח.

עזרים: ליד כל שולחן מונחת מזוודה ישנה ובה מניחים המשתתפים מזכרות, תמונות, פמוטים, תעודות, מפות וכדומה - חפצים הקשורים בעלייה ארצה ובהקמת המדינה. כל משתתף שיש חפץ במזוודה, יניחו על השולחן ויספר את הסיפור המלווה אותו.

יש לדאוג לאסוף מראש את שאלוני הסיפורים וחפצי המזוודה הציונית. יש לנסות ולאתר בין המשתתפים אחדים שסיפורם או סיפור משפחתם מעניין במיוחד והם מוכנים לספר אותו בטקס. עם הצגת חפץ או בלעדיו. את הסיפור יכול לספר בן משפחה אחד או מספר בני המשפחה יחד. הקטע בו משתפים את הקבוצה בסיפורים האישיים הוא מרתק, מרגש ומותיר זיכרונות חמים וחיוביים. זוהי נגיעה בנשמה היתירה של כל אחד מאיתנו.

מתוך "הגדה ליום העצמאות", באדיבות אגף לחינוך ונוער, קרן קיימת לישראל

ג. ל"ג בעומר

חיזון לאזרה

כדאי לחלק את הקבוצה לשתיים ולסדר את הקבוצות אחת מול השנייה מסביב למדורה. כל קבוצה מקבלת דגלון שחניך השייך לה חייב להניף במידה שיודע את התשובה. במידה והחניך אינו יודע את התשובה, השאלה עוברת לנציג מהקבוצה השנייה. רצוי להכין דף עם השאלות/החידות העוסקות בל"ג בעומר ופתרונות. הקבוצה המנצחת היא זאת שצוברת את מספר הנקודות הרב יותר.

דוגמאות לשאלות:

1. אלי עולים מדי שנה
אצלי מדליקים מדורה. (קברו של ר' שמעון בר יוחאי באירון)
2. עלי אגדות יש הרבה
אחת, שרכבתי על אריה. (שמעון בר-כוכבא)
3. כשנשאתי לבעלי בור היה
כשלמד הפך לגדול בתורה. (מל)
4. רעיתי צאן בין ההרים
הצטרפתי עם תלמידיי למרידה. (רבי עקיבא)
5. עומר
א. שם משפחתו הסודי של בר-כוכבא.
ב. שם המקום בו נולד בר-כוכבא.
ג. האלומה הראשונה מקציר החיטים.
6. ימי הספירה
א. ימי הספירה הם הימים העליזים שבין חג הפורים לחג הפסח, בהם פורחים הפרחים.
ב. הם נקראים כך, כי בימים אלה סופרים את מספר ימי הגשמים שירדו בחורף.
ג. ימים עצובים שבין חג הפסח לחג השבועות, הקשורים במגפה שפקדה את תלמידי רבי עקיבא.

7. **הילולא**

- א. כך קוראים הילדים למדורה שהם מדליקים בל"ג בעומר.
- ב. המדורה שמעלים במירון בל"ג בעומר, המלווה בשירים ובריקודים.
- ג. שם מבצר שבו לחמו בר-כוכבא ואנשיו נגד הרומאים.

8. **ביתר**

- א. שם אחד מהמפקדים הבכירים שלחמו לצידו של בר-כוכבא.
- ב. עמדתו האחרונה של בר-כוכבא, לשם נסוג עם לוחמיו.
- ג. עיר מפורסמת בגליל אותה כבש סורוס, המפקד הרומאי.

9. **חאלאקה**

- א. בגד מיוחד הדומה לחלוק, אותו נוהגות נשי המזרח ללבוש בל"ג בעומר.
- ב. כך קרא בר-כוכבא לפעולה בה חילק נשק ללוחמיו.
- ג. גזיזת שער ראשם של הילדים בני השלוש לראשונה בחייהם במירון.

10. **ירושלים של זהב**

- א. שיר של נעמי שמר ז"ל שחובר לל"ג בעומר.
- ב. שם לתכשיט.
- ג. שם ספר על מנהגי ירושלים.

11. **המערה בפקיעין**

- א. שם מצאו הרומאים "סליק" של נשק יהודי.
- ב. שם הסתתר רבי עקיבא ואשתו.
- ג. שם חי רבי שמעון בר-יוחאי עם בנו.

12. **שמעון נשיא ישראל**

- א. חרוט על המטבעות של בר כוזיבא.
- ב. כך כינה אדריאנוס קיסר בלעג את בר-כוכבא.
- ג. כינוי לנשיא הראשון של הכנסת.

ד. 800 שנה לרמב"ם

ספריו של הרמב"ם

שם הספר	הנושא
הקדמה למשנה	במיוחד ל"סדר זרעים" ובה החסבר על התורה שבעל פה והמסורת שלה, מהנבואה ועד התלמוד.
שמונה פרקים	הקדמת הרמב"ם למסכת "אבות", דנה בתפקיד האדם בעולם ובמידותיו במוסריות.
פירוש המשנה (אז ספר המאור)	מנתח כל משנה ומברר כללים ופרטים, עם המסקנה ההלכתית בקיצור וביסודיות.
ספר המצוות	מסדר ומסביר את תרי"ג המצוות של התורה רמ"ח (248) עשה ושס"ה (365) לא תעשה.
הקדמה לפרק הלך	הקדמה לפרק י"א מסכת סנהדרין ובה קבע את י"ג עיקרי האמונה היהודית.
משנה תורה (היד החזקה)	אוסף וסידור כל ההלכות שבתלמוד לפי נושאים, מחולקות לי"ד ספרים. רק ספר זה נכתב בעברית.
ספרים בעושי רפואה	שמונה עשר ספרים בעושי רפואה
מורה נבוכים	עוסק בענייני אמונה ופילוסופיה. מוכיח את מציאות הבורא ומסביר טעמי המצוות.
ספר מילות ההיגיון	כולל הסברים למונחים פילוסופיים.
איגרות הרמב"ם	איגרת תימן – ליהודי תימן, לחזקם בדתם איגרת השמד – ליהודי מרוקו שהיו אנוסים לקבל האיסלם. איגרת תחיית המתים – על ביאת המשיח ותחיית המתים.

1. ספריו של הרמב"ם דנים בנושאים שונים. כתבו ליד כל אחד מהנושאים הבאים לאיזה ספר הוא מתאים (יש ונושא אחד מתאים לכמה ספרים): הלכה, פילוסופיה, רפואה, אמונה, פרשנות, הנהגת הציבור.
 2. גזרו את המלבנים של שמות הספרים ושל הנושא, ערבבו אותם, ואחר כך סדרו כל ספר ליד שם הנושא המתאים לו.
 3. אתם זוג. אחד אומר מילה או שתיים ועל חברו לגלות לאיזה ספר זה מתאים.
 4. צלמו את שמות הספרים או העתיקו אותם על גבי כרטיסים. גזרו כל שם/כרטיס למילים בודדות, למשל: הקדמה למשנה-תורה, שמונה פרקים, וערבבו. יש לסדר מחדש את כל כרטיסי המילים לכרטיסי שמות מלאים.
- אפשר להציע משחק הרכבה של השמות לשני חניכים.

על פי "הרמב"ם - פעילויות למידה", הוכן על ידי צוות מרפ"ד חמד"ת,

מאת ציון עמיר, יצחק דעי, המכון לחינוך דתי בישראל, המכללה הדתית למורים ע"ש רא"ם ליפשיץ

ה. פרשת השבוע

א. פרשת השבוע בכותרות

לפניכם מבוקי החדשות כפי שנמסרו לכתבנו מפי מקורות יודעי דבר. יש למיין מתוכם 5 כותרות הרמוזות לפרשת השבוע (של אותו שבוע) ולהתאים בין הפרשה לכותרת.

את היחידה המוכרת לא מונים עם שאר החיילים
תן מתנה לבוס שלך ותראה תוצאות
רק הכסף יכול
כלום נותנים כסף
קלמנטינות גדולות על עין אקליפטוס, הייתכן?
נס לכל שבט
רצית עבר - קיבלת אדון
פק"מ בלטה - צרעת בקורות הבית
הכוח דוגמן המשכן
גם בגדים חולים!
יחידה נכרת בתופעת ה"ישרא-בלוף"
כנס הדיינים: צדק זה צדק
אין מקדיות בעולם
כמו בגוף כך בארץ
לא הולך אפילו אחרי ארונו של אביו
ההושבון לא מסתדר לי"
ניצני מפעל הפיים
מדד רגישות לעניים
חיש! מדריך חכמים
לא חבל שחור
מי הקדוש

התורה במרכז
רפואה ללא רפואה
עוד השערה האחרונה
הכניסה לקודש הקודשים מותרת רק בענן / הענן קובע
יש לי יום יום חג
יום גדול לצדק חברתי בישראל
התפוח לא נפל כחוק מהעץ
שוב מיפקד אוכלוסין!
הנתק לא בחשמל
רק אתמול חוללת שבת ואתה בא ללמד אותי
הלכות שבת?
זהירות פח
שביעות רצון בקרב הספרים ומעצבי השיעור
"אין אפס, דבר אינו הולך לאיבוד"

ב. חידות על הפרשה לנוער

פרשת מצורע

מי יודע

רמז

כהן

כ'

פאת זקנד

1. בפסוק אחד הביטוי בעיניים ותמצאו איש אחד שנראה כמו שניים
2. היודע נשמע כלא יודע, בפרשת בא ובפרשת השבוע!
3. איזהו הכלי שהוא למצווה ב"מצורע" ולעבירה ב"קדושים"?

אחרי מות

ספר החינוך

ישראל-יעקב

אחד משניים

1. שתייה חמה ביום הכיפורים, במניין המצוות באחרי מות.
2. אסור לבני ישראל, ומותר לישראל
3. ביטוי בחינוך לקוח מפרשתנו

פרשת קדושים

רכילות

נשכחה

עוול

1. איסור בפרשה, בהליכה במקרא ובאכילה בתרגומה!
2. מצווה שמשתייכת באופן טבעי לפרשה וכביכול נשכחה
3. למאזני צדק כסמל משפטי יש גיבוי ברש"י

פרשת אמור

מה עניין

ויקח אליך

1. ב"אמור" וב"בהר" שני פסוקים ובשניהם השאלה היא, מה העניינים?
2. ב"תצוה" יש צו, שגם בפרשתנו נכתב.

3. שתי עבירות בפרשה, שיש בהן אלמנט של התרסה המופיע גם ב"נח" וב"לך לך".

יום הכיפורים

פרשת בהר

1. קריסה כלכלית וקיבוץ נדבות

סוף הפרשה

בעבירה זו דרושות

2. מצוות ברית מילה כנגד תרי"ב מצוות

אותיות

ואיזו עבירה בפרשה כנגד תרי"ב מצוות?

3. ראייה ברש"י, שכל הכועס, לא צריך כבר לצאת לחוץ לארץ!

ע"ז

פרשת בחוקותי

1. אפילו כשריח השלום נודף,

אוה"ח הק'/רמב"ן

חל דין רודף?

2. כיצד מברכין ב"סכנין"?

מגילה ל"א

3. מחפשים את המטמון בפרשה!

רש"י

פרשת במדבר

1. אבי הנשיא מחליף את הראש

אותיות

הפדיון והבן מחליפים את הזנב!

2. מַנִּין שִׁמְנִין המניינים

מדרש רבה/כי תשא

כמניין ה"מניין"?

3. היכן בפרשה חלוקה לקדושה

גרשון קהת מררי

גמישה וקשה.

החידות מתוך הספר "תורתך שעשועי", מאת זאב פרנק,

ניתן להשיג בחנויות הספרים, פרטים בטל' 052-8915600

(פתרונות בסוף הגיליון)

מאת בת חן אהרונוסון

לוח ספירת העומר מקופסאות גפרורים

התקופה שבין חג הפסח לחג השבועות היא תקופת ספירת העומר. זו תקופה ארוכה שלעיתים אנו מתקשים לתת לה ביטוי משמעותי. לוח זה משתנה מיום ליום. כל יום שעובר נחשפת עוד חתיכה מתמונה שלימה עד שבשבועות מתגלה כל התמונה. כך נבנית ציפייה ותחושת תהליך לאורך התקופה.

חומרים וציוד

- 49 קופסאות גפרורים ריקות
- טושים צבעוניים
- עיפרון
- דבק
- מספריים
- סרגל
- נעצים (לא חובה)
- נייר עטיפה
- תמונה (בגודל 7 X 7 קופסאות גפרורים 10.5X24.5 ס"מ).

אנו מכינים לוח שבמהלך ספירת העומר תורכב ממנו תמונה עד שלבסוף תופיע התמונה בשלמות. כדאי לבחור תמונה שתקשר את הילדים לספירת העומר או לחג השבועות בדרך זו או אחרת. (שיבולים, מתן תורה, ביכורים וכד'). מומלץ שהתמונה תהיה צבעונית ומרשימה.

ההכנה

שלב א - הכנת "מגירות"

- מוציאים את כל ה"מגירות" של קופסאות הגפרורים.
- רושמים בטושים צבעוניים על דופן צרה שלהן "1 לעומר", "2 לעומר" וכו' (עד 49 לעומר).

- מניחים את התמונה שהכנו כשפניה כלפי השולחן. בעזרת סרגל מסרטטים על גב התמונה משבצות בגודל 1.5 X 3.5 ס"מ 7X7 משבצות.
- ממספרים בעיפרון את המשבצות. ממספרים מימין לשמאל (הפוך), לפי שורות מלמעלה למטה. זאת כדי שהתמונה בסופו של דבר תצא ישרה.
- לאחר שמספרנו נגזור את התמונה לפי הקווים ששרטטנו.

- קעת מדביקים על הדופן הצרה השנייה של המגירות את גזרי התמונה. חשוב להתאים את המספר בעיפרון ליום בעומר. למשל על גב המגירה שרשמנו עליה "22 לעומר" נדביק את משבצת מס' 22. לאחר שסיימנו להדביק נשאיר את המגירות לייבוש.

שלב ב - הכנת "כוורת"

- ניקח את קופסאות הגפרורים הריקות ונסדר אותן זו על גבי זו בצורה של 7 קופסאות על 7 כך שתיווצר לנו מעין כוורת. לאחר שסידרנו נדביק את הקופסאות זו על גבי זו וזו לצד זו ונמתין לייבוש.

- את כל הכוורת שיצרנו נעטוף בנייר עטיפה יפה כדי שהצד החיצוני של קופסאות הגפרורים לא ייראה. חשוב לגזור את נייר העטיפה לפי גודל הכוורת כדי שלא יישאר נייר עודף.
- אפשר לקשט את הכוורת מבחוץ ולהוסיף הדבקות שונות.

שלב ג - יצירת לוח ספירת העומר מכל החלקים יחד

- לאחר שכל החלקים התייבשו נכניס את המגירות למקומן בזהירות. את המגירות נכניס אל הכוורת לפי סדר ספירת העומר.

- אפשר לנעוץ נעץ במרכזה של כל מגירה בו נשתמש כידית כדי לפתוח ולסגור את המגירות ביתר קלות.
- בכל יום שיעבור נוציא את המגירה של אותו היום ונהפוך אותה, כך שהצד עם התמונה יראה. כך, בכל יום יתגלה עוד חלק מהתמונה עד לשבועות שבו תיחשף התמונה במלואה!

יצירה ליום ירושלים

פסיפס ירושלים

לקראת יום ירושלים נכין תמונת פסיפס של נופי ירושלים. זו הזדמנות להראות לילדים תמונות של מקומות שונים בירושלים וגם להכיר ולהתנסות באומנות הפסיפס. ניתן להראות להם תמונות של יצירות פסיפס עתיקות..

חומרים וציוד

- פלסטלינה
- מערוך
- סכין יפנית
- משטח קשיח. (קרטון, קרטון ביצוע, פוליגל וכד')
- דבק פלסטי
- צבעי גואש ומכחולים (אפשרי)

ההכנה

- בוחרים תמונה של ירושלים אותה רוצים להכין בפסיפס. אפשר לצייר תמונה לבד ולהכין פסיפס כדוגמתה.
- מרדדים פלסטלינה בצבעים שונים למשטחים בעובי של 5 מ"מ בערך. ניתן לצבוע משטחים בעזרת צבעי גואש כדי ליצור גוון מסוים במידה ויש צורך בו דווקא.
- חותכים את הפלסטלינה בעזרת הסכין היפנית למשבצות בגודל של 2X2 ס"מ. המשבצות בצבעים השונים שנוצרו ישמשו כאבני פסיפס.
- כעת מתחילים ליצור את התמונה. לפי הציור שנבחר קודם לכן, מניחים משבצות פסיפס על גבי המשטח הקשיח עד לקבלת התמונה הסופית. חשוב לעבוד עם המשבצות בעדינות כיוון שהפלסטלינה עדיין רכה ויכולה בקלות לאבד את צורתה. (את המשבצות ניתן להסיר ולסדר שוב בשלב זה עד לקבלת תוצאה סופית).
- לאחר שהתמונה מוכנה מורחים דבק פלסטי בכמות נדיבה על כל המשטח. הדבק מקבע את המשבצות אל המשטח, מקשיח את הפלסטלינה ונותן לה מראה מבריק. יש לשים לב שהדבק הגיע לכל החריצים שבין המשבצות והוא מרוח היטב.
- חשוב להמתין עד לייבוש מלא לפני שמזיזים את התמונה.

אפשרויות לגיוון והעשרה: ניתן להוסיף לתמונה אביזרים קטנים, לדוגמה - אבנים קטנות, צמחים, חרוזים, פיסות בד וכו'. חשוב לדאוג שכל אביזר שהוספנו יוצמד היטב לתמונה בעזרת הדבק הפלסטי או דבק חם במידה ויש בו צורך.

אשמח אם תשלחו לי הערות ותגובות או תמונות לתא הדואר batchenar@hotmail.com

חומר אור-קולי

זמן חירותנו

סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- **והגדת לבנך** - (יסודי) - 304, 736, 289 (כ.ר.), 163 (כ.ר.), 27 - פסח, ההכנות לליל הסדר, משמעות ההגדה והמבנה המיוחד שלה (מהסידרה "קשת וענף") (טלוויזיה חינוכית).
- **רעיונות והלכות לפסח** - (חטיבת בנייים ועל-יסודי) - 29 - הרב יונה מצגר מבאר את הרעיונות והדינים הקשורים לחודש ניסן, הכנות לחג הפסח, הכשרת כלים ומטבח, מכירת חמץ, ערב פסח, הכנות לליל הסדר, אפיית מצה, ליל הסדר, הרצאה של הרב שרמן על "גלות וגאולה" (האגודה להפצת תורה בוידיאו).
- **אגדה של הגדה** - (יסודי) - 57 - סרט אנימציה (בובות) הסוקר את ההגדה של פסח מנקודת מבט אקטואלית בעיני נער היושב ליד שולחן הסדר (סקופוס).
- **עלייה לרגל** - (חטיבת בנייים ועל-יסודי) - 73 א - הסרט מספר על מהות העלייה לרגל לירושלים בעבר ועל חידוש מצווה זו בימינו. הסרט בשפה האמהרית.
- **הגדות מאויירות** - (על-יסודי) - 140 - מהי ההגדה המאויירת? מה סגנונה ודרך התפתחותה במשך הדורות בארצות השונות? כיצד משתלב תוכן רציני של ההגדה עם ציורים ואיורים, ומה משמעות האיורים והעיטורים ומקורותיהם? (שירות הסרטים הישראלי).
- **מגלות לגאולה** - (כל הגילים) - 145 - **תערוכה של חג הפסח**, שאורגנה על-ידי המועצה הדתית בבת-ים. הסרט מלווה דברי הסבר והדרכה בתערוכה.
- **משה** - (רוסית) - 315 - (עבור עולים חדשים) - מתאר את דמותו של משה ומנסה להשוות אותו לגדולי הציונות (גשר).
- **חירות** - (על-יסודי) - 460 (1) - ירון לונדון משוחח עם ח"כ זבולון המר ז"ל והשר יוסי שריד על ההגדה של פסח ועל ליל הסדר (מהסדרה "שבעים פנים") (טלוויזיה כללית).
- **יציאת מצרים** - (יסודי) - 460 (1) - "הסנה בוער באש" - סרט מצוייר על שיעבוד בני ישראל במצרים: משפחת עמרם ויוכבד וניסיונם להציל את משה הרך הנולד מגזירת "כל הבן הילוד" (טלוויזיה כללית).

- **יציאת מצרים** - (חטיבת-ביניים ועל-יסודי) - 460 (2) - מקהלות ילדים שרות שירי אביב עם נעמי שמר (טלוויזיה כללית).
- **פסח במסורת יהודי בוכרה** - 551 - (רננות - מכון למוסיקה יהודית).
- **סדר פסח לדוגמה** - 572 (2) - עריכת סדר עבור עולים חדשים - העורך שמואל סגל (שירות הסרטים הישראלי).
- **שירת הים** - (על-יסודי) - 588 - אורטוריה "שירת הים", פסח תשנ"ד - נתניה (טלוויזיה כללית).
- **חגי ישראל** (באמהרית) - (חטיבת-ביניים ועל-יסודי) - 682 - חנוכה : פורים : פסח. הסבר דיני החגים ומנהגיהם, נאומים של רבנים וקייסים, מסיבות חג, שולחן הסדר, משמעות ההגדה והמבנה המיוחד שלה (ההסתדרות הציונית).
- **סדר ליל פסח** (חטיבת-ביניים ומעלה) - 194 (כ.ר.), 289 (כ.ר.), 304 - תיאור יציאת מצרים בצורת כתבה טלוויזיונית מאותם הימים, בסגנון "מבט לחדשות". בכתבה צילומים "חיים" (מתוך הסרט עשרת הדיברות) ודברי פרשנות.
- **מצה זו** - (חטיבת-ביניים) - 6, 161 (כ.ר.), 289 (כ.ר.) - מצוות אכילת מצה בפסח; דרכי הכנת המצה ושימושיה בליל הסדר (מהסידרה "מושגים ביהדות") (טלוויזיה חינוכית).
- **שלוש רגלים** (רוסית) - 170, 250 (משרד הקליטה).
- **סדר פסח במסורת יהודי קוצ'ין** - 800 - בהפקת רננות - מכון למוסיקה יהודית.
- **הגדה עכשיו** - 804 - דיון בהנחיית מיכה פרידמן ובהשתתפות הרב שלמה בניזרי, הרב יוחנן פריד, שולמית אלוני, ד"ר עוז אלמוג, חיה הראל - על המשמעויות העכשוויות של המושגים, המנהגים והערכים הגלומים בהגדה של פסח. הנושאים הנידונים הם חירות, יחס לגויים, והגדת לבנד, ארץ ישראל, האמונה, ירושלים וליל הסדר (טלעד).
- **חג הפסח בשיר ובסיפור** - 773 - בשיר ובתמונות מוסברים כל מושגי החג (המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה).
- **מבט לחדשות העבר** - 180 (כ.ר.), 829 (כ.ר.), 304 - תיאור יציאת מצרים בצורת כתבה טלוויזיונית מאותם הימים בסגנון "מבט לחדשות" (הסוכנות היהודית).
- **והיא שעמדה** - פסח בשואה - 1047 (שאלות ותשובות).
- **קישורים לאתרים ברשת לפסח (בעברית)** - ראה האתר של האגף לתרבות תורנית
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLareshet/ChageyIsrael/Pesach.htm>
- **קישורים קצרים בענייני חג הפסח**
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/MekorotNose/moadim/Pesach.htm>
- **קישורים קצרים בענייני השואה**
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/MekorotNose/moadim/Shoa.htm>

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- 2012 תכנית לפסח / ל"ג בעומר.
- 2079 תכנית לפסח / חידון ל"ג בעומר.
- 2114 חידון פסח / פסח שני.
- 2121 שבת שירה / חודש ניסן באגדה.
- 2137 מצות ליהודי ברית המועצות / ארבע פרשיות.
- 2143 יציאת מצרים בדורנו / ל"ג בעומר בעדות.
- 2222 מעל פסגת הר הצופים / שירי פורים ופסח.
- 2252 סדר פסח בנוסח יהודי לוב.
- 2253 סדר פסח בנוסח יהודי טוניס.
- 2254 סדר פסח בנוסח יהודי מרוקו.
- 2255 סדר פסח בנוסח אשכנז.
- 2256 סדר פסח בנוסח יהודי תימן.
- 2257 סדר פסח בנוסח ספרדי ירושלמי.
- 2258 חבורת פסח (תלמוד תורה נחלה).
- 2288 בואו נשיר בפסח.
- 2290 שירי ההגדה.
- 2330 סדר פסח בנוסח יהודי כלכותא - הודו (רננות).
- 2341 טעם סמיכות פורים לניסן (הרב דרמר).
- 2342 פסח - הגאולה דוקא אחר עשר המכות (הרב דרמר).
- 2345 פסח שני - תוכן עניינו - מהו (הרב דרמר).
- 2347 פסח שני חייב וביתר הרגלים אין חייב בשני (הרב דרמר).
- 2349 שבת הגדול - נס בתוך נס (הרב דרמר).
- 2352 גלות ישראל במצרים דווקא טעם הדבר (הרב דרמר).
- 2354 פסח - בכבודו ובעצמו ולא על ידי שליח.
- 2359 ספרית העומר - תיקון המידות לא תועלת חברתית (הר דרמר).
- 2363 פרשת החודש - תוכן משמעות החודש (הרב דרמר).
- 2391 סדר פסח בנוסח ספרדי ירושלמי מפי החזן עזרא ברנע (רננות).

ב. יום העצמאות

סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית) - מבחר

- "עמוד האש" ו"ארץ מולדת" (סדרות).
- **חלום ישן מדינה חדשה** - 155 - מסידרת "קשת וענן" - הכיסופים לארץ ישראל, מעמד הכרזת המדינה.
- **ואיפה רן? 155, 898** - מסידרת "קשת וענן" - תוכנית ליום הזיכרון לחללי מערכות ישראל.
- **ושבו בנים לגבולם** - 55, 492 (ר) - תיאור ההתפתחות של כפר עציון.
- **לידתה של ישראל** - 403 (צרפ) (כ.ע.) - על תולדות מדינת ישראל במאה העשרים.
- **בעקבות ראשונים** - 794 - מאה שנות התיישבות (שירות הסרטים הישראלי).
- **שנות הכרעה** - 71 - סיפורה של הציונות מהרצל ועד להקמת המדינה (ההסתדרות הציונית).
- **השיבה לארץ המובטחת** - סרט ארכיון 745 - טלוויזיה כללית.
- **עץ או פלסטין** - סרט ארכיון 745 - טלוויזיה כללית.
- **אקסודוס** - 937 - (באנגלית עם כתוביות בעברית) - מאבקם של מעפילים ושל תנועות המחתרת בשלטון המנדט הבריטי עד להקמת מדינת ישראל.
- **מגילת עצמאות** - 101 - תיאור המצב ביום ה באייר תש"ח (שירות הסרטים הישראלי).
- **בן גוריון - ארץ בה נחיה** - 531 - בן גוריון והעלייה ההמונית.
- **סודה של ארץ-ישראל** - 801 - סיפור האהבה הגדול בין עם וארץ דרך תקופות הפריחה, השממה הממושכת, המלחמות הרבות עד שחרור ירושלים והבעיות האקטואליות - הרצאתו של הרב מרדכי נויגרשל - יהדות מזוית שונה.
- **לול** - 151 - אורי זוהר ואריק אנשטיין מדגימים בדרך היתולית בעיה רצינית - בעיית דעות קדומות.
- **תעלומת כ"ג יורדי הסירה** - 63 - טלוויזיה כללית.
- **סיפורו של אלי כהן** - 1002 - BBC.
- **הסיפור האמיתי: האיסלאם והשקפותיה בעולם** - 39 - טלוויזיה כללית.
- **רוח צה"ל** - (ערכת סרטים למפקד) 750 - קצין חינוך ראשי.
- **גיבורים בעל כורחם** - 361, 362, 368 - הקומנדו הימי, שני טייסים, מנחם אנסבכר.
- **ששת הימים** - 545 (כ.ר) - תיאור מלא ומפורט של מלחמת ששת הימים (שירות הסרטים הישראלי).
- **מבצע יהונתן** - 648 - סרט עלילתי על מבצע אנטבה (טלוויזיה כללית).
- **גינין** - 107 - יומן מילואים - מבצע "חומת מגן" (טלוויזיה כללית).

- **קוד אלקנה** - 869 - תיאור החיים במכינה הקדם צבאית "בני דוד" בעלי (שירות הסרטים הישראלי).
- **פיאות ירוקות** - 1025 - על הנח"ל החרדי (טלעד).
- **אפשר לעשות זאת / נועם** - 802, 586 - הקשיים הכרוכים בשירות הצבאי של הצעיר הדתי בצה"ל - סיפור חייו ונפילתו של נועם כהן ז"ל.
- **קרב בדרך לירושלים** - 1076, 1948 - סיפורו של קרב בדרך לירושלים במלחמת תש"ח (טלוויזיה כללית).
- **הוא הלך בשדות** - 1029 - מחזה על פי ספרו של משה שמיר (טלוויזיה כללית).
- **אלטלנה** - 255 - סיפורה של אניית האצ"ל אלטלנה (טלוויזיה כללית).
- **קישורים לאתרים ברשת ליום העצמאות (בעברית)**
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLareshet/ChageyIsrael/Zikaron-Atzmaut.htm>
- **מקורות קצרים בענייני יום עצמאות**
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/MekorotNose/moadim/PamayGeula.htm>
- **מקורות קצרים בענייני יום ירושלים**
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/MekorotNose/moadim/Jerusalem.htm>
- **קישורים ליום העצמאות ויום הזיכרון**
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLareshet/ChageyIsrael/Zikaron-Atzmaut.htm>

קלטות קול (מבחר)

- 2001 - מבצע עזרא ונחמיה / מרבד הקסמים.
- 2007 - עליית יהודי מרוקו / יציאת אירופה תש"ז.
- 2009 - יהודה הלוי / כ"ט בנובמבר 1947.
- 2011 - הגדודים העבריים.
- 2026 - מסיפורי עדות ישראל (עיראק) / תוניס, עיראק.
- 2027 - מסיפורי עדות ישראל (תימן) / מסיפורי עדות ישראל (תורכיה).
ילדי המחותרת (המנדט הבריטי) / המכשול (על ההלשנה).
- 2043 - שיחת מילואימניקים.
- 2057 - הבילויים / הברון רוטשילד
- 2126 - מצוות יישוב הארץ / חידון ל"ג בעומר.
- 2170 - הבריחה.

- 2174 תקומת ישראל - הרצל / חומה ומגדל.
- 2175 תקומת ישראל - ירושלים.
- 2176 מלחמת העצמאות / תקומת ישראל.
- 2180 אהבת ציון - עבר וערב.
- 2182 ירושלים לדור ודור - לפני מלחמת ששת הימים.
- 2238 שירי הרב ישעיהו שפירא (האדמו"ר החלוץ).
- 2406 סיפור גוש עציון.
- 2419 "בראש צבא" - כשעולים על מדים.
- 2420 "בראש צבא" - מסע בעקבות האידיאלים האבודים.
- 2530 "בראש צבא" - המכיוון הקדם-צבאיות.
- 2428 מאה שנות ציונות - הרב אלישע וישליצקי.
- 2433 מאור כשדים ולא עד אוסלו - הרב אלישע וישליצקי.
- 2434 היבטים על מלחמה ומוסר - הרב אלישע וישליצקי.
- 2439 מקור המשפט וסמכות השופטים בישראל - הרב אלישע וישליצקי.
- 2463 חינוך לציונות דתית - הרב יונה גודמן.
- 2580 מוסר המלחמה - הרב יעקב מדן, הרב דניאל שילה, הרב יצחק שילת.

פירוט של חומר נוסף נמצא בקטלוג האור-קולי של האגף לתרבות תורנית שאפשר לצפות בו בכתובת:
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/Merkazia/ReshimatKalatot.htm>

פתרונות לתשבץ אפיקומן

מאוזן: 1) אביהם; 5) ים סוף; 8) חג האביב; 11) יד; 12) טל; 14) יא; 16) השבחה; 19) חף; 20) להב; 22) טעם; 23) תרי; 24) הרגה; 25) יבוק; 26) סוד; 27) דוד; 29) נסו; 30) דן; 31) כוסמת; 33) תם; 34) אף; 35) נר; 37) פתח תקווה; 40) אליהו; 41) שרטון.

מאונך: 2) יחי; 3) הגדה; 4) מה; 5) יב; 6) מיטה; 7) סבל; 9) ארבע כוסות; 10) ליל הסדר; 13) אפיקומן; 15) אהרון; 17) שט; 18) חם; 19) חרוסת; 21) בגד; 23) תבן; 27) דו; 28) דם; 31) כפתה; 32) תנור; 34) אפי; 36) רהט; 38) ח"ו; 39) קש.

פתרונות לפרשת השבוע לנוער

פרשת מצורע

1. מצורע יד: טו: "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית" ובקריאה שטחית נראה שמדובר כאן בשני כהנים שאחד מהם יוצק שמן על כפו השמאלית של כהן אחר, אך לא כך פני הדברים, ולמעשה מדובר כאן בכהן אחד שיוצק שמן על כפו הוא. ובאבן עזרא: על כף הכהן השמאלית היא כף הכהן המטהר. רק כאן דרך צחות בלשון הקודש וכו', ולכן - בפסוק אחד הביטוי בעיניים ותמצאו איש אחד שנראה כמו שניים.
2. בא יא: ד: "ויאמר משה כה אמר ד' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים". וברש"י ד"ה כחצות הלילה וכו' ולא אמר בחצות שמא יטעו איצטגוניי פרעה ויאמרו משה בדאי הוא. ובכן, משה ידע "בחצות" אך נשמע כלא יודע באומרו "כחצות".
- וּבפּרֶשְׁתֵנוּ יד: לַח: "ויבא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית" וברש"י שאפילו הוא חכם ויודע שהוא נגע ודאי, לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי אלא כנגע נראה לי. ובכן, גם כאן מדובר על מישהו שידע ונשמע כלא יודע. ולכן, היודע נשמע כלא יודע בפרשת בא ובפרשת השבוע.
3. הכלי המדובר הוא התער שמצורע מצווה בתגלחת ביום השביעי, והתגלחת חייבת להתבצע בתער, כפי שמובא בנגעים פי"ד מ"ב. בא לגלח את המצורע. העביר תער על כל בשרו וכבס בגדיו וטבל, ובפרשת קדושים מופיע האיסור: "ולא תשחית את פאת זקנדך", וכידוע איסור זה הוא דווקא על גילוח בתער. ולכן, איזהו הכלי שהוא למצווה במצורע ולעבירה בקדושים? - התער!

פרשת אחרי מות

1. ספר החינוך מצווה קפה (פרשת אחרי מות) שיעשה כהן גדול כל מעשי יוה"כ, כל הקרבנות והיודוים ושילוח השעיר ושאר העבודות כמו שכתוב בפרשה שנאמר "בזאת יבוא אהרן" וגוי. כל הפרשה ומספרה של מצוה זו הוא קפ"ה... ולכן - שתייה ביום הכיפורים (קפה) במניין המצוות באחרי מות.
2. אחרי מות יח: יח: "ואשה של אחותה לא תקח, לצרור לגלות ערותה עליה בחייה". ופסוק זה הוא המקור למצוה רו בספר החינוך. שלא ישא אדם את אחות אשתו כל זמן שאשתו בחיים ואפילו התגרש ממנה. אבל למרות זאת אנו רואים ביעקב (הוא ישראל) נשא שתי אחיות - רחל ולאה! ולכן אסור לבני ישראל ומותר לישראל = ליעקב (וליישב נישואי יעקב לשתי אחיות עיין סנהדרין יט: במהרש"א ד"ה מלוה איתי לך גבאי).

3. אדם המשלם על חטאיהם של אחרים זוכה בשפתנו לכינוי "שעיר לעזאזל" וביטוי זה מקורו - כמובן - בפרשתנו, שבה נשלח אחד השעירים "אל ארץ גזרה" ונושא איתו לשם את עוונות בני-ישראל ולכן, ביטוי בחיינו לקוח מפרשתנו.

פרשת קדושים

1. קדושים יט:טז: "לא תלך רכיל" וגו'. ובאונקלוס לא תיכול קורצין (ומכאן הביטוי אכל קורצא). ראה קמצא ובר-קמצא במסכת גיטין ולכן איסור בפרשה בהליכה במקרא ("לא תלך") ובאכילה בתרגומה (לא תיכול).
2. בפרשתנו יט, פסוקים ט, י, יט וכג מובאות מצוות השדה: לקט, פאה, כלאיים, ערלה ונטע רבעי ולכאורה היה מתבקש שגם מצוות שכחה בשדה תופיע בפרשתנו, אך מצוות שכחה כאילו נשכחה...
3. מאזני צדק מהווים סמל משפטי במקומות שונים בארץ ובעולם. ובפרשתנו יט לה ברש"י ד"ה לא תעשו עוול במשפט, אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עוול במשפט, ומהו משפט השנוי כאן? היא המידה והמשקל והמשורה, שהמודד נקרא דיין, שאם ישקר במידה הרי הוא כמקלקל את הדין וכו' וגורם לחמישה דברים האמורים בדין וכו' ובכן, מרש"י זה עולה שיש קשר אמיץ בין המודד - הסוחר לבין הדיין - השופט, ולכן למאזני צדק כסמל משפט יש גיבוי ברש"י.

פרשת אמור

1. תחילת בהר "וידבר ד' אל משה בהר סיני לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לד' " (שמיטה). רש"י: בהר סיני, **מה עניין** שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצוות נאמרו מסיני? ובפרשת אמור כג:ב: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועד ד' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון" וגו'. רש"י: ששת ימים, **מה עניין** שבת אצל מועדות! ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאילו חילל את השבתות. ובכן, יש לנו באמור ובבהר את השאלה מה עניין... ופעמיים מה עניין, זה מה העניינים... ולכן באמור ובבהר שני פסוקים, ובשניהם השאלה היא - מה העניינים?
 2. אמור כד:ב: "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד, מחוץ לפרוכת העדות באוהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר לפני ד' תמיד" וגו'. ובתחילת פרשת תצוה יש העתק כמעט מדויק של הפסוקים הנ"ל. "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. באוהל מועד מחוץ לפרוכת אשר על העדות יערך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר לפני ד' " וגו'. ובכן, יש לנו כאן את אותו צו פעמיים, והסבר על הכפילות, יש ברש"י, ברמב"ן אברבנאל, כלי יקר ועוד) ולכן בתצוה יש צו שגם בפרשתנו נכתב.
 3. נח ז:יג: "**בעצם היום הזה** בא נח וכו' אל התיבה" וברש"י ד"ה בעצם היום הזה, לימדך הכתוב שהיו בני דורו אומרים אילו אנו רואים אותו נכנס לתיבה, אנו שוברים אותה והורגין אותו, אמר הקב"ה אני מכניסו לעיני כולם ונראה דבר מי יקום, וכן בלך לך (יז:כו) "**בעצם היום הזה** נימול אברהם וישמעאל בנו", וברש"י שם, בעצם היום, בו ביום שנצטווה, ביום ולא בלילה, לא נתיירא לא מן הגויים ולא מן הליצים וכו'. ובכן, נראה שבביטוי "בעצם היום הזה" יש אלמנט של התרסה והפגנת כוח, והביטוי הזה מופיע בפרשתנו שלוש פעמים, ודווקא לגבי מצוות יום הכיפורים, וכך נאמר שם (כג:כח).
- "וכל מלאכה לא תעשו **בעצם היום הזה**", ובהמשך: "כי כל הנפש אשר לא תעונה **בעצם היום הזה**" ובהמשך

"וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה **בעצם היום הזה**" ובכן, כפי הנראה, לאכול ולשתות או לעשות מלאכה ביום הכיפורים - היום הקדוש, אלו עבירות שהעושה אותם מתריס כלפי שמיא, מעל ומעבר לעבירות אחרות (וכך הם גם פני הדברים במציאות...) ולכן, שתי עבירות בפרשה (מלאכה ותענית ביום כיפור) שיש בהם אלמנט של התרסה ("בעצם היום הזה").

פרשת בהר

1. סוף בהר (כו: א) "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה (מצוה שמת בספר החינוך) ומובא ברש"י במקום, שהשתחוואה זו היא רק בפישוט ידיים ורגליים. כלומר שדרושה פשיטת יד, דהיינו קיבוץ נדבות... ופשיטת רגל, דהיינו קריסה כלכלית... כדי לעבור עבירה זו. ולכן - קריסה כלכלית וקיבוץ נדבות (פישוט ידיים ורגליים) בעבירה זו דרושות.
2. בהר כה: לו: "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" (עבירת ריבית) בעל הטורים **רבית** עלה תרי"ב, ששקול כנגד תריב מצוות. וכנ"ל נאמר לגבי ברית מילה, לגבי השאלה מדוע מברכים שתי ברכות על המילה: "וציונו על המילה" ו"להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" ושמעתי בשם אחד מן הראשונים שהברכה "להכניסו בבריתו... היא על תריב מצוות מלבד מצוות ברית מילה ותריב אותיות **"ברית"** וכנ"ל אותיות **רבית**. ולכן, מצוות ברית מילה כנגד תריב מצוות. **ואיזו עבירה בפרשה כנגד תרי"ב מצוות?**
3. בהר כה: לח (לגבי איסור ריבית) "אני ד' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ כנען להיות לכם לאלוקים" וברש"י שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלוקים וכל היוצא ממנה כעובד עבודה אלילים. וכבר אמרו חז"ל שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה. ובכן, הכועס כאילו עובד עבודה זרה, והיוצא לחוץ לארץ גם כן כאילו עובד עבודה זרה. ולכן, מי שכועס, כבר לא צריך לצאת לחוץ לארץ.

פרשת בחוקותי

1. אור החיים הקדוש: "ונתתי שלום בארץ" צריך לדעת למה הוצרך לומר זה, אחר שכבר אמר וישבתם לבטח: ואולי שיכוון על עם בני ישראל עצמם, שלא יהיה להם פירוד הלבבות. שיטע ד' ביניהם שלום ורעות... ורדפתם את אויביכם, קשה אחר שהבטיח בשלום ובבטחה, מה מקום לומר כן? אכן ירצה כי מה שהבטיח הוא ממה שמהאומות להם, שלא ירעו ולא ישחיתו (כלומר ונתתי שלום בארץ שהאומות לא ירעו לנו) אבל לא ממה שמישראל לאומות, וזו היא עיקר נס ההבטחה, שלא יאמרו כי השלום והביטחון הוא, שגם הם לא ירעו ולא ישחיתו לאומות, ונמצאו כגומלין.
- כנ"ל ורדפתם!... כי אתם תרדפו אותם ותאבדום, ואף על פי כן תשבו לבטח ובשלום ולא תעבור חרב בארצכם וכו'... כי כל האומות שונאי ישראל בטבע המתקנא, והוא שנאה יסודית ואין לה תמורה.
- רמב"ן:** "ונתתי שלום בארץ", שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו וכו'. וחרב לא תעבור בארצכם כלל, אבל אתם תרדפו את אויביכם לצאת עליהם למלחמה, וינוסו (כלומר בשפתנו: מלחמת יש ברירה!) ובזהרה בחוקותי סימנים כה וכו, פירוש הסולם ונתתי שלום בארץ ושכבתם וכו' שאדם צריך להרגיז יצר הטוב על יצר הרע... אבל בשעה שהחשיך הלילה ואדם שוכב על מטתו, מלאכי חבלה מתעוררים ובני אדם צריכים לירוא מפני הקב"ה כדי להינצל מהם, ועל זה נאמר ונתתי שלום וגוי. ובסעיף כו: בוא וראה בשעה שישאל נמצאים זכאים לפני הקב"ה מה כתוב ונתתי שלום בארץ, זה הוא למעלה, שהקב"ה בא להתחבר עם כנסת ישראל, כי שלום פירושו **יסוד** בארץ, פירושו **מלכות**, אז ושכבתם ואין מחריד. היוצא מן הדברים הוא ששלום בין ישראל לעמים

הוא לא ערך שצריך לשאוף אליו... השלום שאנחנו צריכים לשאוף אליו הוא **השלום בתוכנו** והשלום בינינו לבין בורא העולם. ואת האוייבים... אותם צריך להמשיך ולרדוף... "ונתתי שלום בארץ... ורדפתם את אויביכם..." ולכן - אפילו כשריח השלום נודף ("ונתתי שלום בארץ") חל דין רודף ("ורדפתם").

2. מגילה לא: "ואין מפסיקין בקללות. תוס' במקום: וקורין אחד, משום דכתיב "מוסר ד' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכתו", א"ר אחא אל תעש התוכחה קוצים קוצים, וא"ר יהושע דסכנין, אני אמרתי "עמו אנוכי בצרה" וא"כ אין דין שיברכנו בני על הצרות שלהם, אלא יקרא אחד הכל ויתחיל בדבר אחר, ויסיים בדבר אחר ואז **יוכל לברך תחילה וסוף**. ואכן העולה שלישי בפרשתנו מתחיל בדברי ברכה: ואכלתם ישן נושן וכו' ומסיים בדברי ברכה: וזכרתי להם ברית ראשונים וכו', ופרשת הקללות באמצע. כדרכי יהושע דסכנין ולכן כיצד מברכין בסכנין (ע"י שאחד עולה ומתחיל בדבר אחר ומסיים בדבר אחר).
3. בחוקתי כז: ז: רש"י ד"ה ואם מבן שישים שנה כשמגיע לימי הזקנה, האשה קרובה להיחשב כאיש, לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו, והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה (ערכין יט). דאמרי אינשי, סבא בביתא פחא בביתא, סבתא בביתא סימא בביתא. וסמנא טבא בביתא. ו"סימא" פירושו מטמון, כך שאם יש לכם סבתא בבית, דעו שיש לכם מטמון יקר... ולכן, מחפשים את המטמון בפרשה? והתשובה: סימא!

פרשת במדבר

1. בתחילת הפרשה: "לגד אליסף בן דעואל". ב:יד: ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל" אבי הנשיא מחליף את הראש... רעואל - דעואל. במדבר ג:מט: ויקח משה את כסף הפדיוס" (ב:מ). אבן עזרא: הפדיוס, במ"ס תחת נו"ן כמו גרשון, שכידוע הופך לפעמים לגרשום. ולכן הפדיון והבן מחליפים את הזנב, כלומר פדיוס/פדיון וגרשום/גרשון. ולסיכום - אבי הנשיא מחליף את הראש (רעואל-דעואל) הפדיון והבן מחליפים את הזנב (פדיוס-פדיון, גרשום-גרשון).
2. מדרש רבה כי-תשא: אתה מוצא עשרה פעמים נמנו ישראל - אחת בירידתן למצרים, שבעים נפש ואחת בעלייתן, "ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה" ואחת בפרשת כי-תשא. ואחת בדגלים (זו הספירה בפרשתנו) ואחת בחילוק הארץ. ושניים בימי שאול, "ויפקדם בבזק" (שמואל א: י: א) "ויפקדם בטלאים" (שמואל א: טו:). ואחת בימי דוד כמו שנאמר (שמואל ב, כד) "ויתן יואב את מספר מפקד העם אל המלך". ואחת בעלייתו מן הגולה שנאמר (עזרא) "כל הקהל כאחד ארבע ריבוע". ואחת לעתיד לבוא, שנאמר (ירמיהו לג) "עוד תעבורנה הצאן ע"י מונה" אמר הקב"ה, בעולם הזה היו בני אדם סופרים אתכם, אבל לעולם הבא אני אספור אתכם, ואין מי יספור אתכם, שנאמר "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר". ובכן יש עשרה מניינים, ועשרה זה מניין. ולכן - מניין שמניין המניינים (מספר הספירות) כמניין המניין (עשרה).
3. שלושת בני לוי, גרשון, קהת ומררי ומשפחותיהם, חילקו ביניהם את עבודת המשכן. שלושתם עשו כמובן עבודה קדושה, אך הקדושה מכולן נפלה בחלקו של קהת שקיבל במסגרת משמרתו את הארון, השולחן, המנורה, המזבחות וכל שאר כלי הקודש. משפחות בני מררי, קיבלו את העבודה הקשה, במובן זה, שכל מה שהיה בטיפולם היו חפצים שעשויים מחומרים קשים כמו עץ ומתכות שונות, ולדוגמה: קרשי המשכן, בריחיו, אדניו, עמודי החצר, אדניהם וכו' ומשפחות בני גרשון... הם זכו לעבודה הגמישה, במובן זה שכל מה שהיה בטיפולם היו חפצים העשויים מחומרים גמישים, כמו כיסויי המשכן, קלעי החצר, המסכים וכו'. ולכן היכן בפרשה חלוקה לקדושה גמישה וקשה.

